

Försvarshögskolan

'Allå, 'allå, Sveriges 'emliga specialförband

Hur Sveriges hemliga specialförband gestaltas i dagspressen.

Henrik Jansson

C-uppsats Militärhistoria HT 2023

Handledare: Håkan Jakobsson

Titel

'Allo 'Allo! Swedish Secret Special Forces - How Sweden's secret special forces are portrayed in the Swedish newspapers.

Abstract (English)

Sweden's special forces were introduced to the public in 1997 and have since been involved in international operations such as those in Afghanistan, Congo, and Mali. This study aims to analyze the Swedish newspaper's interest in and portrayal of Swedish special forces over a 25-year period. A quantitative method was used to gather data from the four largest newspapers in Sweden to find out the newspaper's interests. Subsequently, qualitative text analysis, supported by the framing theory, examined how the newspapers portrayed the special forces.

The newspaper's portrayal of Sweden's special forces has undergone significant changes over the past 25 years, often in distinct phases. Initially, the special forces were frequently likened to fictional characters such as Carl Hamilton. Key events, including fatalities in 2005 and scandals in 2008, prompted a shift in newspaper coverage, resulting in a more humanized depiction of the special forces. While they are still perceived as enigmatic, they are now portrayed as essential to Sweden's defense and interests. Newspaper's interest intensified during critical periods, presenting a more nuanced view of the special forces. The prior emphasis on their secretive operations and associations with fictional figures shifted towards a more human representation.

This evolution in the newspaper's portrayal highlights changes in perceptions of the special forces and their role in Sweden's operations. The study aims to deepen understanding of these shifting representations and their impact on the public perception of Sweden's special forces.

Keywords: Framing Theory, Special forces, media, newspapers, Sweden, Hamilton, Special forces worship, Swedish special forces

Abstrakt (Svenska)

Sveriges specialförband introducerades för allmänheten 1997 och har sedan dess varit delaktigt i internationella insatser som i Afghanistan, Kongo och Mali. Denna studie syftar till att analysera den svenska dagspressens intresse och gestaltning av specialförbanden under en 25-årsperiod. För att ta reda på dagspressens intresse användes en kvantitativ metod för att samla in data från de fyra största tidningarna i Sverige. Efter detta användes kvalitativ textanalys, stödd av gestaltningsteorin, för att undersöka dagspressens gestaltning av specialförbanden.

Medieporträttet av de svenska specialförbanden har genomgått betydande förändringar under de senaste 25 åren, ofta i olika faser. I början jämfördes specialförbanden ofta med fiktiva figurer så som Carl Hamilton. Viktiga händelser, bland annat som dödsfallen 2005 och skandalerna 2008, ledde till en förändring i medierapporteringen och resulterade i en mer humaniserad bild av specialförbanden. Trots att de fortfarande betraktas som gåtfulla, framställs de nu som en viktig del av Sveriges försvar och intressen. Medieintresset intensifierades under kritiska perioder och genererade en mer nyanserad bild av specialförbanden.

Tidigare fokus på deras hemlighetsfulla verksamhet och kopplingar till fiktiva figurer ändrades mot en mer mänsklig bild. Denna utveckling av dagspressens gestaltning belyser förändringar i synen på specialförbanden och deras roll i Sveriges insatser. Studien strävar efter att fördjupa förståelsen för dessa skiftande faser av gestaltningar och deras påverkan på allmänhetens uppfattning av de svenska specialförbanden.

Nyckelord: Specialförband, Specialförbandsdyrkan, Gestaltningsteorin, dagspress, media, Särskilda Operationsgruppen, Särskilda Inhämtningsgruppen, Särskilda Skyddsgruppen

Begrepp

Dagens Nyheter	=	DN
Europeiska unionen	=	EU
Förenta nationerna	=	FN
Fallskärmsjägarskolan	=	FJS
Försvarmaktens specialförband	=	FM SF
Livregementets husarer	=	K 3
Navy Sea Air Land	=	Navy SEAL
Special Air Service	=	SAS
Special Air Service Regiment	=	SASR, Australiens specialförband
Svenska Dagbladet	=	SvD
Sveriges Television	=	SVT
Specialförbandsledningen	=	SFL
Särskilda Inhämtningsgruppen	=	SIG
Särskilda Skyddsgruppen	=	SSG
Särskilda Operationsgruppen	=	SOG
Tidningarnas Telegrambyrå	=	TT
Överbefälhavare	=	ÖB

Innehåll

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.1.1 Vad är ett specialförband?	1
1.2 Problemformulering	2
1.3 Syfte & frågeställningar	2
1.4 Tidigare forskning	3
1.5 Avgränsningar	6
2. Teori	7
2.1. Gestaltningsteorin	7
2.2. Teorikritik	9
3. Metod	9
3.1 Metod	9
3.2 Val av källmaterial	10
3.3 Källkritik	11
4. Undersökning	12
4.1 Hur intresserad är dagspressen av de svenska specialförbanden?	12
4.2 Hur skiljer sig mediapresentationen av svenska specialförband mellan olika tidsperioder?	14
1997.....	14
1998.....	15
1999.....	15
2000.....	15
2001.....	15
2002.....	16
2003.....	17
2004.....	18
2005.....	19
2006.....	20
2007.....	21
2008.....	21
2009.....	23
2010.....	24
2011.....	25
2012.....	26
2013.....	27
2014.....	27
2015.....	29
2016.....	30
2017.....	31
2018.....	32
2019.....	32
2020.....	32
2021.....	33
5. Avslutning	35
5.1 Resultatdiskussion	35
5.2 Slutanalys	39
5.3 Vidare forskning	40
6. Käll- och litteraturförteckning	41
6.1 Tryckt material	41
6.2 Litteratur	44
6.2 Elektroniska källor	45
7. Bilagor	46

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Specialförbandsoperatörer ses som tysta, professionella aktörer som verkar i hemlighet och utför operationer utanför konventionella enheters räckvidd. Detta har placerat dem som elit inom militära styrkor, en bild förstärkt av media, populärkultur och allmänhetens intresse, särskilt när det gäller SAS. SAS anses vara det första moderna specialförband som alla andra specialförband baseras på,¹ även det svenska.

Svenska specialförbanden har funnits i över 25 år och har omringats av sekretess sedan starten. Under denna tid har flera saker ändrats som påverkat specialförbanden och Sverige. Exempel på detta är kriget mot terrorismen, Sveriges satsning på internationella insatser och ändringen till nationellt försvar, samt förluster av svenskar. På grund av sekretessen har Försvarsmakten haft det svårt att kontrollera bilden av specialförband och för media har det varit svårt att kunna granska specialförband. Denna sekretess kan skapa mystifierad bild av specialförbandet, som antagligen kan hjälpa eller stjälpa beroende på hur media väljer att gestalta dem. Även om det har funnits intresse för de svenska specialförbanden från media och allmänheten, har intresset mest varit för andra nationers specialförband eller för fiktiva karaktärer som Jan Guillous Hamilton.²

Hur dagspressen skriver och behandlar specialförband påverkar bilden på specialförband och vad de kan göra.

1.1.1 Vad är ett specialförband?

Enligt Försvarsmakten är specialförbanden särskilt uttagna, tränade, organiserade och utrustade. De tillför handlingsalternativ för den politiska och militärstrategiska nivån, vilka ligger utanför de reguljära förbandens förmågor. Uppgifterna löses i normalläge, säkerhetspolitisk kris och väpnat angrepp, såväl nationellt som internationellt, mot en kvalificerad motståndare och mot andra aktörer som hotar svenska intressen och målsättningar. Att specialförbanden används föreligger det hög politisk känslighet, stora risker och komplexa operationsmiljöer. Specialförbanden ska genomföra

¹ Fredrik Eriksson, Lars Ericson Wolke & Gunnar Åselius, *Från Savolaxbrigaden till Särskilda skyddsgruppen : svenska specialoperationer och specialförband från medeltid till 1995* (Lund: Nordic Academic Press, 2022). S.15

² Bilaga 1

kvalificerade strid, kvalificerade underrättelseinhämtningar samt kvalificerade stöd- och kapacitetsbyggnadsinsatser.³

1.2 Problemformulering

Att granska hur de svenska specialförbanden framställs i media utgör en forskningslucka inom svensk modern militärhistoria. Det militärhistoriska kunskapsläget om de svenska specialförbanden är begränsat, delvis beroende på deras hemlighetsfulla och starkt sekretessbelagda verksamhet. Med utgångspunkt i tidigare studier av hur amerikanska medier har behandlat sina specialförband finns ett militärhistoriskt intresse för att analysera den svenska dagspressens porträttering av dessa förband. Denna granskning är betydelsefull då dagspressen utgör en av få källor genom vilka allmänheten har fått insyn i specialförbandens verksamhet, vilket tidigare forskning har belyst.

Genom en djupgående analys av hur specialförbanden framställs i dagspressen strävar studien efter att öka förståelsen för dagspressens roll i skapandet av bilden av specialförband och hur den har förändrats över tid. Ur ett militärhistoriskt perspektiv är detta av intresse då det bidrar till insikter om hur förbanden har skildrats och förstått över tid, vilket i sin tur påverkar vår förståelse av militärhistoriens utveckling och förändringar.

1.3 Syfte & frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka intresset från de fyra största svenska dagstidningarna har varit gällande svenska specialförbanden och om gestaltningen har förändrats över tid från första gången specialförbanden skildrades i dagspressen fram till modern tid.

Den övergripande frågeställningen är:

- Hur gestaltas svenska specialförbanden i dagspressen?

För att kunna besvara frågeställningen, har den delats in i två underordnade frågor:

- Hur intresserad är dagspressen av de svenska specialförbanden?

³ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin-MSD 22* (2022). S. 123-124

- Hur skiljer sig mediapresentationen av svenska specialförband mellan olika tidsperioder?

1.4 Tidigare forskning

I *Stridens Psykologi*, av David Bergman, tas hypotesen om specialförbandsdyrkan upp. Hypotesen utgår från att specialförbandsdyrkan ger specialförbandsoperatörer en unik status som elit inom militären, media och samhället i stort. Denna status bygger på förväntningen att specialförbandsoperatörer måste vara överlägsna fysiskt och moraliskt, att de måste vara bättre än den genomsnittliga individen. Vilket i sin tur skapar en bild av specialförbandsoperatörer som en elit av ofelbara människor. Bergman förklarar att den höga sammanhållningen inom specialförbanden, i kombination med den bristande insyn och kontrollen som omger deras verksamhet, kan ibland leda till negativt grupptänkande.

Denna sammanhållning kan skapa en miljö där medlemmarna känner sig bundna att följa gruppen, även när deras handlingar går emot etiska eller moraliska gränser. Detta grupptänkande kan i extrema fall leda till situationer där individerna, drivna av sammanhållningen inom specialförbandet, överskrider dessa moraliska gränser. Det finns olika exempel på sådana händelser som har inträffat runt om i världen, som fallet med den australiska SASR under Afghanistankriget. Där ingick ritualen "bleeding", där nya operatörer förväntades ta sitt första liv genom att döda fångar eller icke-stridande. När det först började rapporteras om dessa händelser, vägrade högre chefer att tro på det och ansåg att utredarna inte kunde ge några svar om vad som hade hänt i strid. När utredningarna senare bevisade att "bleeding" hade ägt rum och att det berodde på den subkultur som existerade inom förbandet, valde arméchefen att upplösa den enhet som var ansvarig för dessa handlingar.⁴ 39 mord ska SASR utfört enligt Australiska Försvarsmakten.⁵ Bergman tar även upp andra specialförband som har haft problem på grund av negativ sammanhållningen.

När det kommer till forskning om medias roll har fokus huvudsakligen legat på USA och Storbritannien. Edward Salos artikel *Politicization and Pop Culture* belyser

⁴ David Bergman, *Stridens psykologi : konsten att döda och överleva*, Upplaga 1 uppl. (Lund: Studentlitteratur, 2022). S.160-164

⁵ Christopher Knaus, *Australian special forces involved in murder of 39 Afghan civilians, war crimes report alleges | Australian military | The Guardian*, 2020, <https://www.theguardian.com/australia-news/2020/nov/19/australian-special-forces-involved-in-of-39-afghan-civilians-war-crimes-report-alleges> [Hämtad 2023-11-04].

hur kriget mot terrorismen har intensifierat intresset för specialförband. Detta har skapat en gestaltning av specialförbandsoperatörer, som tysta professionella patrioter, exceptionella individer som bemästrar alla utmaningar, har extrem kompetens i beslutsfattande och agerar med hög moral. Vilket står i kontrast till politiker som ofta skildras som moraliskt bristfälliga och redo att sälja ut sina landsmän. Det är värt att notera att vissa av dessa böcker är skrivna av före detta operatörer. Denna bild växte fram efter kalla krigets slut i populärkulturen när de externa hoten från Sovjetunionen ersattes av interna hot, såsom korrupta politiker och byråkrater. Det liknar den tyska myten om ”kniven i ryggen” som uppstod efter första världskriget i Tyskland. Salo pekar på att detta kan riskera att skapa en militariserad kultur inom politiken och leda till motsättningar i relationen mellan civila och militärer av hur media gestaltar specialförband. Påverkan förstärks ytterligare av att operatörer ibland får expertstatus och deltar i politiska frågor i medier på grund av deras status som operatörer.

Vilket politiker i sin tur kan använda för att vinna politiska poäng. Den ömsesidiga påverkan kan i slutändan underminera trovärdigheten för specialförband. Salo klargör att inte alla inom specialförbandsvärlden strävar efter eller delar denna bild, och vissa ser sig själva som de tysta professionella.⁶ Salo analyserar hur förhållandet mellan civila och militärer har påverkats av det som i praktiken kan liknas vid en form av specialförbandsdyrkan, även om Salo inte använder detta specifika begrepp.

SEAL-operatören Forrest S. Crowells masteruppsats utforskar hur Navy SEAL gestaltas i media och hur detta kan strida mot SEAL-etos, inklusive principen att vara tysta professionella och inte söka ära och uppmärksamhet för sina insatser.⁷ Efter Bin Laden räden 2011 har SEAL blivit ansiktet utåt för amerikanska specialförband som även används av politiker.⁸

Det Salo och Crowell skriver överensstämmer med det som Bergman beskriver om specialförbandsdyrkan, något som i USA har stärkts av operatörer som gått från att vara tysta professionella till att aktivt medverka i tv-program och diskutera politiska

⁶ Edward Salo, *Politicization and Pop Culture: How Public Perception of Special Operations Units Intersects with Civil-Military Relations - Modern War Institute*, 2023, <https://mwi.westpoint.edu/politicization-and-pop-culture-how-public-perception-of-special-operations-units-intersects-with-civil-military-relations/> [hämtad 2023-10-20].

⁷ Crowell, Forrest S, *Navy Seals Gone Wild: Publicity, Fame, and the Loss of the Quiet Professional* (2015). S. 61

⁸ Crowell 2015. S.41

händelser. Connelly och Willcoxs artikel från 2005 ger en liknande beskrivning med fokus på den brittiska kontexten gällande gestaltningen om kommandosoldater under andra världskriget och om SAS.⁹ De går genom gestaltning av SAS under 1900-talet och början av 2000-talet, vilket påminner om hur detta intresse inte har förändrats under de senaste 20 åren när det kommer till allmänhetens fascination för SAS eller för specialförband. SAS har blivit globalt varumärke på grund av denna fascination. SAS hade redan fått stort intresse under 1980-talet med stormningen av iranska ambassaden som direktsändes på TV och gav media tillgång till bilder av de mörkt klädda SAS. Den brittiska regeringen hyllade SAS som supersoldater och ett hemligt vapen i kampen mot terrorism för att främja sina egna politiska mål. Stormningen skapade intresset för SAS om deras förbands mytologi och sekretessen som omgav dem. Under 1990-talet väckte Bravo Two Zero-uppdraget under Gulfkriget stort intresse för SAS. Tre medlemmar dog, fyra, inklusive Andy McNab, blev fångar, medan en, Chris Ryan, lyckades fly. Båda skrev senare böcker om händelsen, vilket ökade uppmärksamheten kring SAS-operationer. Detta skedde i ett krig där medierna främst fokuserade på högteknologiska flygbombningar. Deras böcker gjorde dem till mediakändisar några år efter Gulfkriget.¹⁰ Det har senare visat sig att det som skrevs inte var helt sant, men bilden av SAS påverkades inte.¹¹

I Emily Spencers artikel *Special Operations Forces in the 21st Century* diskuterar hon hur specialförband har ökat i popularitet efter händelserna den 11 september, i stor utsträckning tack vare media, och hur detta påverkar olika aspekter av samhället, politiken och till och med operatörerna själva när det kommer till specialförband. Före den 11 september ansåg konventionella förband ofta att specialförbanden var arroganta och inte behövde bry sig om de militära protokollen och standarder. Specialförbanden sågs ibland som en kostsam investering med en tvivelaktig kostnadseffektivitet i förhållande till strategin. Det var en allmän uppfattning som ändrades drastiskt under krigen i Afghanistan och Irak när flera gemensamma operationer utfördes. Det blev uppenbart att specialförbanden var en

⁹ Mark Connelly & David R. Willcox, "Are you tough enough? The image of the special forces in british popular culture, 1939-2004", *Historical journal of film, radio, and television* 25:1 (2005), doi:10.1080/01439680500064918.

¹⁰ Connelly & Willcox 2005.

¹¹ Connelly & Willcox 2005.

viktig resurs som behövde samarbeta mer effektivt med konventionella förband, och de behövde själva förbättra sina relationer med andra enheter.¹²

Sammanfattningsvis har mediaforskningen handlat om hur specialförband gestaltas och de olika aspekterna av mediernas påverkan på specialförbanden, inklusive dess positiva och negativa konsekvenser på samhället, politiken och operatörerna själva. Detta passar in med Bergmans hypotes om specialförbandsdyrkan.

En kan hävda att specialförbandsdyrkan lyfter fram hur medierna har bidragit till att förändra uppfattningen om specialförband och deras roll i militära sammanhang. I amerikansk och brittisk press har gestaltningen av specialförbanden skapat en bild av operatörerna som exceptionella individer, som har högre moral. Salo varnar för att detta kan leda till en militariserad politisk kultur och skapa spänningar mellan civila och militärer. Crowell, Connelly och Willco går genom att mediegestaltningen har bidragit till specialförbandens ökade popularitet. Om det är bättre eller sämre, beror på vem en är. Spencer tar upp, och de andra också, att specialförbanden kan tjäna på det gällande rekrytering eller få politiskt stöd som exempel. Några av nackdelarna kan vara att de som söker är inte de man vill ha eller försvårar samarbete med andra förband. Den största nackdelen, som Bergman går genom, är att man väljer att förneka brott som gjorts av operatörer, för de anser sig ha bättre moral och vetande. För media kan det vara den ekonomiska vinsten. Huvudsakligen kommer den tidigare forskningen användas för se om Sverige dagspress liknar amerikansk och brittisk media, när det kommer till specialförband och gestaltning.

1.5 Avgränsningar

Avgränsningen kommer att fokusera främst på svenska specialförband, vilket innebär tidsperioden från 1997 till 2022. Denna tidsram valdes eftersom SSG presenteras för första gången 1997 i Försvarmaktens personaltidning *Försvarmakten Forum*¹³ och 2022, som gör att studien täcker en tidsperiod på 25 år. Detta ger en omfattande inblick i hur intresset har varit i dagspressen för specialförbanden och om det sker förändringar i hur dagspressen gestaltar specialförbanden.

¹² Jessica Glicken. Turnley, Kobi. Mikha'el & Eyal Ben-Ari, *Special operations forces in the 21st century : perspectives from the social sciences* (Abingdon, Oxon ; Routledge, 2018). S.28-40

¹³ Karl Merlin, Särskilda skyddsgruppen Opererar i det dolda. *Försvarmaktens Forum* nr.2, 1997: S.6-8

De svenska specialförband är de som officiellt erkänns av Försvarsmakten och är underställda SFL. Studien kommer fokusera på tre specifika specialförband: SSG, SIG och SOG. De kommer att benämnas som "specialförband" i resten av studien om ingen tydlig åtskillnad behöver göras mellan dem. Det finns artiklar som nämner Fallskärmsjägare Insatskompani, SIG föregångare. För underlätta kommer de benämnas som specialförband eller SIG. Andra svenska specialförband kommer inte vara huvudfokus men kan omnämnas om de är relevanta för studien. Gällande urvalet av artiklar ska de handla om de svenska specialförbanden. Artiklar som antingen indirekt nämner specialförbanden eller bara berör dem på grund av kopplingar kommer att redovisas i sökträffarna och behandlas. Debattartiklar, ledarsidor och krönikor kommer inte inkluderas, men deras förekomst kommer redovisas i sökträffarna

Textanalysen kommer fokusera på dagspressen, som Aftonbladet, Expressen, DN och SvD. Dessa väljs på grund av deras status som riksmidia som når hela Sverige enligt Mediarkivet. Studien fokuserar på tryckta nyhetsartiklar och reportage, även om liknande innehåll kan finnas tillgängligt digitalt på tidningarnas webbplatser. Trots att artiklarna kan finnas digitalt på tidningarnas hemsidor tillsammans med film- och ljudreportage, kan de vara bakom betalväggar. Dessutom kan en tryckt artikel inte ändras i efterhand som digitala artiklar

2. Teori

2.1. Gestaltningsteorin

För att analysera hur svenska specialförband gestaltas i dagspressen, kommer denna studie använda gestaltningsteorin. Gestaltningsteorin, eller "framing theory" på engelska, är en av de mest använda teorierna inom politisk kommunikation och media.¹⁴

Gestaltningsteorin utgår från att information måste organiseras och bygger på två grundläggande observationer. Den första är att medias framställning av verkligheten är ett perspektiv som inte nödvändigtvis motsvarar den verkliga verkligheten. Det andra är att media inte enbart avbildar verkligheten som är obegränsad, utan aktivt konstruerar och gestaltar den i ett begränsat format.¹⁵ Gestaltningsteorin förutsätter att medierna

¹⁴ Jesper Strömbäck, *Makt, medier och samhälle: en introduktion till politisk kommunikation*, 2. uppl. uppl. (Lund: Studentlitteratur, 2014). S. 113

¹⁵ Strömbäck 2014. S. 114

inte bara rapporterar om verkligheten, utan de spelar också en aktiv roll i att konstruera och forma den. Detta görs genom olika medel som ordval, urval av källor, användning av bilder, citat och andra redaktionella val. Genom dessa medel skapar medierna en specifik version av verkligheten.

Denna teori är särskilt användbar när det kommer till att undersöka hur medierna väljer att gestalta specialförband. Teorin utgår från att gestaltningarna är medvetna och genomtänkta, men även ogenomtänkta och omedvetna. Att gestalta en nyhet väljer journalistiken rama in vad som anses vara mest relevant för sammanhanget.¹⁶ Hur journalistiken väljer att framställa något med användande av spel-, sport- och krigsmetaforer är huvudsakligen för politik. Dock kan journalistiken använda det även för andra sammanhang för att gestalta verkligheten till läsaren.¹⁷ Som att jämföra specialförband med en filmfigur. Enligt Jesper Strömbäck är det varje gång en person kommunicerar med en annan så gestaltats en verklighet. Detta är för människan strävar att skapa en mening i sitt liv utifrån ens egna erfarenheter och åsikter.¹⁸

Gestaltningsteorin kan anses ha tre olika skepnader.¹⁹ Skepnad 1 handlar om hur människors uppfattningar om olika aspekter av verkligheten påverkas av hur medierna gestaltar dessa aspekter. Skepnad 2 behandlar hur medierna, genom sin gestaltning av verkligheten, aktivt återskapar och främjar perspektiv från olika maktpositioner och ideologier, samtidigt som de utesluter andra sätt att tolka verkligheten. Skepnad 3 handlar om mediernas innehåll och vad det representerar. Hur artiklar gestaltar kan få fram olika reaktioner och tolkningar.

För studien används Skepnad 3 eftersom den fokuserar på hur dagspressen porträtter specialförbanden. Genom att analysera dagspressens val av ord, betoningar och bilder i sina artiklar om specialförbanden är målet att besvara studiens frågeställning.²⁰ Skepnad 3 är även kompatibel med hypotesen specialförbandsdyrkan.

¹⁶ Nord, Lars & Strömbäck, Jesper, *Mest spelgestaltningar och strukturell partiskhet* (2017), <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1140692/FULLTEXT01.pdf>. S.9

¹⁷ Nord & Strömbäck, Jesper 2017. S.10

¹⁸ Strömbäck 2014. S.113

¹⁹ Strömbäck 2014. S. 113

²⁰ Strömbäck 2014. S.114-115

2.2. Teorikritik

Gestaltningsteorin, som studerar hur människor uppfattar och tolkar olika texter eller händelser, är både subjektiv och komplex. En av de största kritikerna mot denna teori är att även om forskning hävdar att media bör ha makt över det som gestaltas, betyder det inte nödvändigtvis att de alltid har det. Det råder osäkerhet, enligt Strömbäck, om de olika effekterna av gestaltning, inklusive vad som skiljer övertygande gestaltningar från mindre övertygande. Denna osäkerhet pekar på behovet av ytterligare forskning för att utveckla teorin.²¹

Specialförbandsdyrkan är en ny hypotes som ej har blivit prövad eller använts vid studier. Dock har andra skrivit likande gällande specialförbanddyrkan som redovisas i tidigare forskning.

3. Metod

3.1 Metod

Huvudfokus för studien är att förstå om dagspressen har intresse och hur de gestaltar specialförbanden. Metoderna som används i studien är kvantitativmetoden och kvalitativ textanalys. Med att kombinera dessa metoder bör svaret på den övergripande frågan komma fram. Kvantitativmetoden användas för att undersöka hur intresset varit för dagspressen och få fram material för den kvalitativa metoden.²² Detta görs genom att använda ordbaserade frekvensökningar i Mediarkivet, som berör svenska specialförband.²³

För att undersöka eventuella förändringar i medieporträttering över tid kommer kvalitativ textanalys kompletterad med gestaltningsteorin används för att analysera källmaterialet. Koncentration kommer vara på huvudsakligen en artikel per år för arbetsekonomiska skäl. Detta kommer besvara om specialförbanden behandlas annorlunda från första gången de presenteras 1997 till 2022. Genom att analysera och tolka artiklarna, som artiklarna inte var ursprungligen avsedda för, bör det gå att hitta

²¹ Strömbäck 2014. S. 119–121

²² Louise Berglund, *Historikerns hantverk : om historieskrivning, teori och metod*, 1. uppl. uppl. (Lund: Studentlitteratur, 2015). S.157-159

²³ Kristina Boréus & Göran Bergström, *Textens mening och makt : metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Fjärde [omarbetad... uppl. (Lund: Studentlitteratur, 2018). S.56

dolda strukturer och information i texterna.²⁴ Särskilt när det gäller hur specialförband gestaltats.

Kontexten när artiklarna skrevs är avgörande för att förstå hur specialförband gestaltas för läsaren. Detta eftersom referenser till populärkulturella händelser eller liknande kan användas av journalisterna för att ge beskrivningar till läsaren som sin tur påverkar läsaren syn. I denna studie är det inte antalet ord eller bilderna som är av intresse, utan snarare hur specialförband beskrivs och gestaltas i texterna. Fokus ligger på att undersöka dessa aspekter för att förstå hur dagspressen gestaltar specialförband.

Vid utförandet av en textanalys finns risken att författaren kan misstolka texterna på grund av sina egna förutfattade meningar. Detta kan resultera i att viss information förbises, missas eller tolkas felaktigt.²⁵ De artiklar som valts ut är de som anses vara bäst lämpande för analyseras och besvara frågeställningarna för studien. Det bör leda till svar på den övergripande frågan samt de underordnande frågorna.

3.2 Val av källmaterial

Källmaterialet kommer från rikstäckande tidningar; Aftonbladet, DN, SvD och Expressen, under en period mellan 1997 och 2022. Detta blir 25 år av olika typer av artiklar som publiceras i fyra olika tidningar. Deras politiska färg har ej tagits med i beräkningen. Mediarkivet är det som används för insamlingen av artiklar och för analysen. Detta är för artiklarna är digitaliserade på Mediarkivet som underlättar använde av sökord.

Vart artiklarna placeras i tidningarna är inte huvudfokuset för studien utan hur tidningarna gestaltar specialförbanden med text. Bilder till artiklarna kan komma tas in studien men är det är texten som är viktigast för analysen. Tidningarna har webbversioner av sina artiklar och som ibland inkluderar videomaterial. Dessa har inte tagits med utan har bara utgått från tryckta artiklar. Anledningen är för att webbversioner kan ändras i efterhand eller hamna bakom betalväg. Att genomföra ändringar av tryckt versionen av en artikel efter den tillkommit till Kungliga biblioteket är princip omöjligt.

²⁴ Berglund 2015. S.160-161

²⁵ Berglund 2015. S.125

3.3 Källkritik

Svensk Dagspress

Specialförbanden är omgivet av sekretess, vilket ger Försvarmakten en betydande kontroll över relationen mellan SFL och medierna. För att journalister eller media ska komma i kontakt med specialförbanden måste de gå genom Försvarmaktens kommunikationsavdelning, som i sin tur behöver godkännande från SFL. Denna process kan ses som gatekeeping från SFL:s sida då de bestämmer vilken information som når medierna.²⁶ Sekretessen kring specialförbanden gör att det blir utmanande att få tillgång till primärkällor. Detta resulterar i att journalister ofta måste använda sig av sekundärkällor. Det kan ibland leda till 'trading' där information som gått genom flera led används som en primärkälla. Källorna kan också vara anonyma eller vaga vilket kan göra informationen mindre tillförlitlig.²⁷

Det är av vikt att båda parter samarbetar eller utbyter information, då båda har inflytande över den andra. Dock ger sekretessen SFL mer makt gentemot medierna, genom användning av presskonferenser eller pressmeddelanden. Genom att involvera aktiva operatörer i intervjuer och skydda deras identiteter med täcknamn, har Försvarmakten kontroll över den information som lämnas ut och hur specialförbanden framställs för allmänheten. Detta är speciellt viktigt då specialförbanden ses som en symbol för både Sverige och Försvarmakten.²⁸

Även om det som sägs i medierna inte nödvändigtvis är osant, bör det alltid beaktas att Försvarmaktens samarbete med media syftar till att väcka intresse för specifika insatser, rekrytera till specialförbanden, eller skapa politiskt stöd. Det är en form av strategisk kommunikation där Försvarmakten använder medierna som ett verktyg för att forma och förmedla en specifik bild av specialförband och dess roll inom Försvarmakten och nationens säkerhet.²⁹ Före detta operatörers kontakt med media efter sin tjänstgöring kan ses som en strategi för att främja sina egna intressen. Denna praxis, som även observerats bland amerikanska operatörer, tyder på att dessa individer kan dra nytta av mediekontakter för att marknadsföra sina egna böcker eller delta i TV-program.³⁰

²⁶ Lars Nord & Jesper Strömbäck, *Medierna och demokratin*, 2. uppl. uppl. (Lund: Studentlitteratur, 2012). S.158-159

²⁷ Torsten Thurén, *Källkritik*, Fjärde upplagan uppl. (Stockholm: Liber, 2019). S.52-55

²⁸ Nord & Strömbäck 2012. S.160-162

²⁹ Thurén 2019. S.73-91

³⁰ Salo 2023.

Det är dock viktigt att notera att dessa medieframträdanden, precis som när aktiva operatörer talar med media, kan vara föremål för noga övervägda strategier från Försvarmaktens sida eller från de före detta operatörerna själva. Det är en komplex dynamik där både individens och organisationens intressen spelar en roll i hur information presenteras och varför.

Mediearkivet/ Retriever

Sökfunktionen i mediearkivet täcker allt som publiceras i tidningen, men den ger ibland en vilseledande bild av det presenterade urvalet. Den gör ingen åtskillnad mellan olika typer av artiklar och visar bara förekomsten av specifika ord. Detta kan leda till att artiklar antingen exkluderas eller inkluderas i resultaten, även om de inte är relevanta för ämnet. Till exempel, när man söker efter "SSG*" i mediearkivet, kan artiklar om Stenåsa-Sandby-Gårdby IF inkluderas i sökresultat, då deras förkortning är SSG. Vilket inte är relevant för studien. I tabell 1 redovisas samtliga sökträffar för studien, medan i tabell 2 har icke relevanta tagits bort. Tabellerna finns i bilagorna.

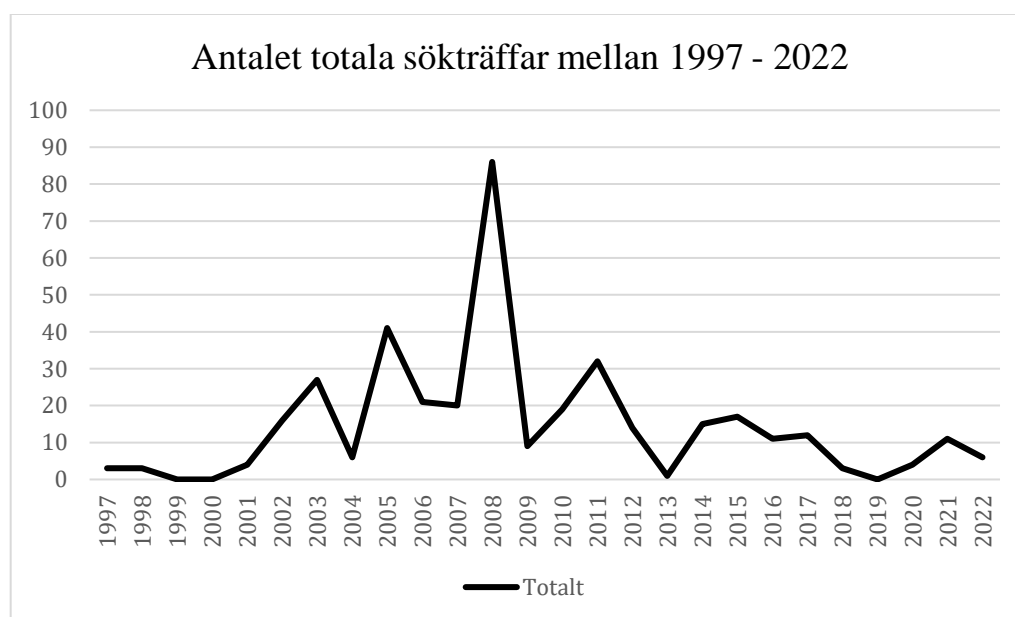
4. Undersökning

Undersökningen kommer delas in på två sätt, en kvantitativ del och kvalitativ del. Den kvantitativa undersökningen kommer redovisa sökträffarna och besvara den första underordnade frågan. Den kvalitativa delen kommer djupare analys och sammanfattning för besvara den andra underordnade frågan.

4.1 Hur intresserad är dagspressen av de svenska specialförbanden?

I bilagorna finns tabell 1 och 2 som redovisar antalet sökträffar mellan 1997 och 2022. Sökningarna är gjorda i Mediearkivet, där en kan välja ut tidningar och få data på hur många träffar det är per tidning, per år och per månad med att använda förbindelseord som AND, OR och NOT. Till sökningen användes även frassökning, som använder citationstecken för att det ska uppfattas som en ordföljd och inte som enskilda ord samt använda asterisk (*) som gör att sökningen ersätter enstaka bokstäver i orden med ett tecken.

Sökningarna gjordes med att använda specialförbandens hela namn och asterisk. Bara förkortningen av SSG med asterisk (*) användes. Anledningen till att SSG bara användes och inte de andra förkortningarna, är för under 2008 användes SSG i rubriker till artiklarna. Ihop med sökningarna på förbandsnamn användes även ”Svenska AND elit* AND specialförband*”, då det fanns en hypotes att dagspressen skrev om specialförbanden men använde inte deras förbandsnamn. Baserad på sökresultatet i tabell 1 stämde denna hypotes. Det är viktigt att påpeka att trots att antalet sökträffar kan vara högt, innebär det inte automatiskt att informationen gäller de svenska specialförbanden eller är korrekt relaterad till dem. Sökträffarna kan vara relaterade till sökorden men gälla olika ämnen eller sammanhang. Flera av sökträffarna kan gälla samma artikel. Även om dessa kan slå ihop till en sökträff, har valet gjorts att inte göra det. I tabell 2 redovisar de sökträffar som gäller svenska specialförband efter kontroll av tabell 1. Diagram 1 redovisar de totala sökträffar mellan 1997 - 2022 från tabell 2.

Figur 1. Linjediagram. Det totala antalet sökträffar mellan 1997-2022, baserad på tabell 2 som finns i bilagorna. Källa: *Mediearkivet*

Linjediagrammet redovisar att dagspressens intresse för specialförbanden har varierat över tid, hur händelser och händelseförlopp har påverkat detta intresse. Till exempel, dagspressens intresse var inte stort för specialförbanden de första fem åren. Det skulle ta till 2002 och 2003 innan det blev ett stort intresse. Detta är när insatserna i

Afghanistan och Operation Artemis i Kongo genomfördes. 2004 sjönk intresset och ökade igen 2005. Anledningen berodde på att två operatörer förlorade sina liv i Afghanistan och skulle tas upp i dagspressen, när det kommer till de svenska förlusterna i utlandsstyrkan. Att notera att det största intresset inträffade under perioder med betydande händelser, som 2008 där majoriteten sökträffar gällde Operation Artemis och tortyrskandalerna. Detta visar på hur dagspressen ofta fokuserar på dramatiska eller kontroversiella händelser som lockar läsarens uppmärksamhet. Efter 2008 är flesta sökträffar om insatser som ska göras, görs eller har genomförts av specialförbanden. 1999, 2000 och 2019 var år utan några sökträffar. Skälet är att dagspressen behöver anledningar till att skriva om specialförbanden. Att dagspressen inte rapporterar eller endast nämner specialförbanden indirekt kan bero på flera faktorer, inklusive att ämnet kanske inte anses tillräckligt nyhetsvärt eller att det saknas dramatik eller kontrovers kring deras verksamhet under vissa faser.

4.2 Hur skiljer sig mediapresentationen av svenska specialförband mellan olika tidsperioder?

1997

1997 var det första gången som specialförbandet presenteras för allmänheten sedan de startas i hemlighet 1994. Både Aftonbladet³¹ och Expressen³² skrev varsin artikel som släpptes med en dag i mellan om förbandet. Båda tidningarna använde Jan Guillous romanhjärte, Carl Hamilton, i rubrikerna. De antydde att Sverige skulle få verkliga Hamiltons i svenska försvaret med skapande av detta specialförband. I båda tas det upp att specialförbandets huvuduppgift ska vara att skydda ÖB och andra samt kunna agera mot fientliga förband. Enligt Expressen så var det i personaltidningen Försvarmaktens Forum, som specialförbandet första gången nämndes. Numret kom ut samma månad.³³ Expressen gjorde även intervju med Dag Ernholt som dåvarande chef för gruppen, men tar även citat från Försvarmaktens Forum likt frågan om specialförbandet kunde jämföras med andras nationers specialförband. Svaret som Ernholt ger är att de andra nationernas specialförband har globala ambitioner, medan det svenska inte har det.

³¹ Katarina Arnstad Elmlblad. ÖB skapar en verklig 'Hamilton'. *Aftonbladet*. 1997-03-24

³² Viveka Hansson. Verklighetens Hamilton. Officerare tränas i hemligt förband. *Expressen* 1997-03-25

³³ Karl Merlin, Särskilda skyddsgruppen Opererar i det dolda. *Försvarmaktens Forum* nr.2, 1997: S.6-8

Båda tar upp hur förbandet är elit och har tillgång till specialvapen som vanliga officerare inte har till gång till. Tidningarna tar upp att det är hemligt hur många som är med i specialförbandet och hur den är organiserad. Båda tidningarna indirekt att ger specialförbandet att de är en annan typ av förband tillskilland från som finns i Försvarmakten. Som sin tur förstärks av hur specialförbandet ska agera i Sverige för att stoppa kvalificerade förband för att genomföra sabotage mot viktiga poliska och militära mål.

1998

Artikeln handlar huvudsakligen om Försvarmaktens tolkskola och Försvarmaktens underrättelse och säkerhetscentrum.³⁴ Journalisten bara nämner specialförbanden, att det är närmaste man kan komma för att bli Carl Hamilton inom svenska försvaret. Denna gestaltning må vara kort men likväl kopplas Hamilton ihop med specialförbanden. Likt hur det gjordes 1997.

1999

Fanns inga artiklar som gällde specialförbanden.

2000

Fanns inga artiklar som gällde specialförbanden.

2001

Detta år skrevs det tre artiklar som berörde specialförbanden. Alla handlar om sända specialförbanden till Afghanistan. I en säger Generallöjtnant Johan Kohil att det inte Rambo man sänder ner³⁵ och den andra förklara mer specialförbandet.³⁶

Tredje artikeln handlar om specialförbandet och regeringen väntar på riksdagens beslut att sända 45 operatörer till Storbritanniens leda FN insats i Afghanistan.³⁷ Enligt Expressen är det första gången som specialförbandet kallas in och

³⁴ Robert Okpu. Sveriges spionhögkvarter. Här sitter verklighetens Hamilton och dragglar. *Expressen*. 1998-01-31

³⁵ Svenska Dagbladet. SVERIGES HEMLIGA JÄGARSOLDATER KAN VARA PÅ PLATS I AFGHANISTAN REDAN I SLUTET AV ÅRET. *Svenska Dagbladet*. 2001-12-21

³⁶ Anderas Öbrink. Sverige skickar hemlig elitstyrka. *Expressen*. 2001-12-20

³⁷ Lars Näslund. Soldater ur hemligt förband ska skydda Victoria. *Expressen*. 2001-12-21

förbandet har använts tidigare i Kosovo under brittisk ledning, som ska ha varit SAS. Expressen beskriver SAS legendariska elitstyrka. Kohil säger till Expressen att specialförbandet är jämbördiga med SAS och Navy SEAL gällande utbildning. I underrubriken står det att specialförbandet har under sträng sekretess tränats av SAS. Expressen beskriver även idén som skulle skapa specialförbandet tillkom på 1980-talet och nämner den fiktiva figuren Carl Hamilton. Expressen påpekar att namnet Särskilda Skyddsgruppen beskriver en av uppgifterna som de har och var bristande innan specialförbandet skapas. Att skydda den högsta militära ledningen och statsledningen vid händelse av krig. Denna beskrivning sätter specialförbandet en unik status som ej har funnits innan.

Med att beskriva SAS som elitstyrka och legendariska gör att läsaren ska se SSG som Sveriges SAS och det är otroligt att de har fått träning med SAS. Att Hamilton tas upp i artikeln och ska varit inspiration till SSG, är ej överraskande med tanke på att Sverige ej har haft att något liknande och allmänheten kan ha större kunskap om Hamilton att dra kopplingar till på grund Hamiltons popularitet. Att Kohil tar upp SAS och Navy SEAL som specialförbandet jämbördiga, är för att stärka bilden av specialförbandet till allmänheten, som troligen har mer kunskap om de förbanden. Allmänheten får koppling till hur de ska se specialförbandet med att Kohil nämner de förbanden.

2002

De flesta av sökträffarna handlar om specialförbandet ska till och är i Afghanistan. Elit och hemlig används för att beskriva specialförbandet. Expressen kallar även specialförbandets chef, överstelöjtnant Hans, för supersoldaternas hemliga chef. Efternamnet är ej med på grund av sekretess. Mycket hänvisas till sekretess när det kommer till förbandet som hur många de är och vad de gör eller gjort i Afghanistan.

SvD skriver det råder en extrem hög sekretess runt de 45 manliga officerare ur elitstyrkan som har sänts.³⁸ I brödtexten står att ÖB kallar operatörerna skarpare än James Bond samt han har träffat alla innan de åkte på deras farliga uppdrag. Försvarsminister Björn von Sydow förklarar hur den svenska underrättelsen har varit en tillgång när det kommer till internationellt samarbete. Han svarar inte om detaljer

³⁸ Extrem sekretess omger svensk elitstyrka i Afghanistan. *Svenska Dagbladet*. 2002-01-21

gälla samarbetet och vilka erfarenheter eller kvalitet som gjorde att britterna begärde specialförbandet. ÖB Johan Hederstedt får en fråga om specialförbandets operatörer är bättre än James Bond, så svarar ÖB det är inte en fråga om James Bond och att det är mycket skarpare. ÖB jämför insatsen med Kongo på 1960-talet och första Bosnienbataljonen. ÖB bekräftar till SvD att han träffade operatörerna innan avresan. SvD tar upp att specialförbandets uppgift är att skydda och bedriva underrättelsetjänst samt att genomföra strid om det krävs. Detta är en av anledningarna till, vad SvD kallar, extrema sekretessen både före, under och efter insatsen. Att SvD skriver att ÖB kallar operatörerna skarpare än James Bond, är ett sätt att få läsaren att jämföra operatörerna med den fiktiva spionen. Det är SvD som vill gestalta specialförbandet som skarpare än James Bond. Detta understöds med att SvD skriver att britterna var de som begärde specialförbandet vars kvalitet och erfarenheter är hemliga. Detta går emot vad ÖB betonar i artikeln gällande allvarligheten som operatören i insatsen kan möta med att ta upp insatserna i Kongo och Bosnien. Två insatser som var bland de farligaste Sverige hade sänt personal till. Det är en konstig kontrast med vad SvD hävdar och var ÖB säger. SvD själva betonar faran med insatsen med att nämna strid och skriver att operatörerna ska på sitt farliga uppdrag. Att det är farligt minimeras av SvD med att ta upp James Bond, även om det inte var de som ställde frågan till ÖB. Specialförbandet kallas elitstyrkan bara en gång och det är von Sydows ord som används för att betona specialförbandet kompetens.

2003

Året handlar huvudsakligen om insatsen i Kongo. I början av året handlade det om att specialförbandet ska sättas in och det ska bli första gången sen 1960-talet som Sverige sänder en styrka till Kongo. Två artiklar som kom i november handlar om hur specialförbandet ska varit i strider mot milis. Expressens artikel beskriver i sin huvudrubrik med det ska ha varit blodig strid³⁹ och SvD beskriver i sin huvudrubrik att svenska officerare dödade milis.⁴⁰ Båda baseras på en presskonferens Försvarsmakten höll i.

³⁹ Gunnar Johansson. Svenskar i blodig strid. Fientlig milis öppnade eld i Kongo. *Expressen*. 2003-11-22

⁴⁰ Mikael Holmström. Svenska officerare dödade milismän. *Svenska Dagbladet*. 2003-11-22

Artikeln handlar om specialförbandet som ska sändas ner till Kongo och antyder de ska om strida mot barn.⁴¹ Artikeln beskriver hur specialförbandet fungerar och jämförs med utländska specialförband som Spetsnaz och Gröna Baskerna. Spetsnaz är ett samlingsnamn av de ryska specialförbanden och Gröna Baskerna, som egentligen heter US Army Special Forces och är ett av specialförbanden USA har. Det förklaras att de flesta av specialförbandsoperatörer har jägarutbildning och alla utgör den svenska officerskårens elit. De har tillgång till Försvarens mest avancerade och kraftfulla vapen samt lyder direkt under ÖB. Specialförbandet beskrivs som eliter av eliter.

Hedlund skriver han har pratat med en före detta operatör som bekräftar den hårda utbildningen och att specialförbandet ska vara effektiva att nerkämpa fienden. Hedlund frågar då om de blir dödsmaskiner och när operatören förklarar träningen, får han följdfrågan igen om träningen handlar om att döda. Operatören förklarar att det handlar om lösa en uppgift.

Beskrivningen som Hedlund gör och ihop med rubriken ger olika typer av signaler till läsaren av vad specialförbandet är. Hedlund försöker med att sätta in dödandet och dödsmaskiner på specialförbandet, med att gestalta dem som icke mänskliga hänsynslösa elitmördare som kan döda vad som helst för Sverige. Den före detta operatören verkar försöka förklara att det inte är så. En annan tolkning är att Sverige sänder sin elit av officerare som har de mest avancerade och kraftfulla vapen inom Försvarens till en insats, där striderna kan ske mot barn. Gestaltningen som ges är att specialförbandet är eliter, likt de ryska och amerikanska, som är även kalla nog att döda barn.

2004

Sökträffarna leder till sammanlagt tre artiklar. En handlar om Försvarens och specialförbandet ska kunna stödja polisen vid terrorismen eller andra hot. En annan är om hur EU påverkar ÖB:s underlag. Specialförbandet nämns för de sändes till Kongo.

Den sista är en artikel handlar om en intern rapport från Försvarens högkvarter gällande EU Operation Artemis och problemen som specialförbandet hade i Kongo,⁴² efter den rekordsnabba handläggningen i Regeringskansliet och riksdagen. Specialförbandet skulle ihop med franska elitsoldater agera som utryckningsstyrka för

⁴¹ Ingvar Hedlund. Svenskar ska kriga mot barn. *Expressen*. 2003-06-23

⁴² Christian Holmén och Peter Thunborg. Dödsspelet med svenska soldater. Skandalrapport om blixinsatsen i Kongo. *Expressen*. 2004-03-5

att stoppa massaker i ett område som drabbas av etniska konflikter och maktkamper. Före detta ÖB Johan Hederstedt beskriver striderna som de värsta svenskar har deltagit i sedan den förra Kongoinsatsen. Runt 20-tal fiendesoldater ska ha dödas och ingen svensk skadas eller dödats.

Även om insatsen anses vara lyckad av militärledningen kunde det rekordsnabba beslutet leda till att svenska operatörer dödats. Artikeln tar upp flera problem som specialförbandet mötte, som hur svårt det var att ha samband med varandra och det fanns dåliga språkkunskaper mellan de svenska och franska specialförbanden. Ytterligare problem, oberoende av den begränsade förberedelsetiden, uppstod på grund av otillräcklig utrustning, såsom spruckna liksäckar som läckte blod eller utrustning som inte klarade av Kongos klimat.

Försvarsmakten erkänner att det behövdes mer tid för att göra förberedelserna men valde att visa upp sig till regeringen, som sin tur ville visa FN enligt artikeln, om hur snabbt man kunde ställa upp. Specialförband framställs att de kan hantera farliga insatser även när det korta förberedelser och bristande utrustning, medan Försvarsmakten gestaltas som en organisation som inte riktigt bryr sig om specialförbandet och bryr sig mer om att bevisa för politikerna att de kan genomföra likande insatser.

2005

Under 2005 skedde två saker om specialförbanden som tas upp av dagspressen. Det första är diskussioner om specialförbanden ska få verka inom Sverige för hantera terrorismen. Rubrikerna till detta är att militären kan ta till våld mot civila och det skulle vara specialförbandet som är de som sätts in.⁴³ Det andra är när två operatörer, Jesper Lindblom och Thomas Bergqvist, dog i Afghanistan i slutet av november. I flera av rubrikerna står det att operatörerna tillhörde ett hemligt förband eller hemlig elitstyrka. Flera av artiklarna handlar om Sveriges insats i Afghanistan och bristen på utrustning, som splitterskyddade fordon. Fordon som kunde gjort en skillnad för operatörerna som dog och skadades, samt tolken som dog. Aftonbladet gestaltar specialförbandet som Sveriges absoluta elittrupp med sin rubrik tillhörande en artikel som beskriver förbandets historia, insatser, uppgifter och vad som kärvs. Jämförs med Navy SEAL,

⁴³ TT. Snart kan svensk militär ta till våld mot civila. *Expressen*. 2005-11-01

SAS och sovjetiska Spetsnaz, samt att bara de bästa officerarna som klarar testerna får gå med denna elit.⁴⁴

Artikeln⁴⁵ handlar om operatören Lindblom som dog i Afghanistan och hur hans familj, vänner och bekanta hanterar hans död vid en minnesstund i Skövde, hans hemort. Lindblom tillskrivs att han gick med 1999 i specialförbandet och han ska ha flyttat till Karlsborg 2002. Mycket handlar om hur de anhöriga beskriver Lindblom. Han beskrivs som en tävlingsmänniska som deltog i olika sporter och var alltid lojal mot vänner, tränings- och tävlingskamrater. När denna artikel skrevs var det fortfarande allvarligt för två av de andra som var i fordonet med honom och en tredje som vårdas för lindriga skador.

Denna gestaltning om Lindblom som ges via hans anhöriga och bekanta, gestaltar även specialförbandet om vilken typ av personer som ansöker och klarar testerna för att bli en operatör. Denna text mänskliggör specialförbandet och operatörerna, även om den bara handlar om Lindblom. Den visar att det är vanliga människor bakom sekretessen.

2006

Flera av sökträffarna handlar om eller bara nämner Afghanistan och förlusten av två operatörer. Andra bara nämner specialförbanden i kontext för något annat. Specialförbanden nämns även för sin insats i Kongo.

Artikeln⁴⁶ handlar om hur Försvarmakten vill ha mer kvinnor till Särskilda Inhämtningsgruppen. Ett av motiven bakom detta är att i flera av de kulturer där Sverige sänder sina insatsstyrkor, är det enklare för kvinnor att etablera kontakt med andra kvinnor. Detta är den första gången SIG nämns, och enligt artikeln är det arbetsnamn. Förbandet består bara av män och en särskild uttagningsomgång för kvinnor ska genomföras. Krav kommer vara lika för alla och försvaret hoppas på få en jämn könsfördelning. Ringborg tar upp att gällande internationella insatsförband har FN infört resolution om kvinnor och fredsbevarande, då närvaro av kvinnor i insatsförband varit positiva för fredsbevarande. Resten av artikeln fortsätter i detta spår gällande kvinnors roll i Försvarmakten och internationellt fredsarbete.

⁴⁴ Olle Castelius. SSG är Sveriges absoluta elittrupp. *Aftonbladet*. 2005-11-29

⁴⁵ Åsa Asplid och Magnus Hellberg. 28-åriga Jesper sprängd till döds. *Expressen*. 2005-11-29

⁴⁶ Maria Ringborg. Försvaret söker fler kvinnor. *Dagens Nyheter*. 2006-07-04

Artikeln handlar huvudsakligen om kvinnor i Försvarsmakten. Specialförbandet gestaltas som den ska bli mer jämlik och med att satsning på få in mer kvinnor. Detta bör ses som att det handlar om att utöka underrättelseinhämtningen än bli mer jämlikt.

2007

Flera av sökträffarna handlar om de två operatörerna, som förlorade sina liv i Afghanistan 2005.

Artikeln handlar om Lindblom och Bergqvist föräldrar och deras reaktion till förlusten av deras barn.⁴⁷ Expressen använder deras förnamn i artikeln men deras efternamn används i analysen.

Expressen fick uppgifter som anhöriga inte har fått, som att det tog 8 timmar innan de fick kvalificerad akutvård. Anhöriga har fått veta att det gjordes transfusioner till Lindblom. Anhöriga är kritiska mot militärledningen.

Lindbloms mamma, Anna, tar upp att hon kände till sin sons liv. Inte allt då det var hemligt men sonen ska ha berättat några saker och om riskerna med hans arbete. Bergqvist föräldrar fick reda på det via hans flickvän att han tillhörde specialförbanden. Enligt dem ska han inte berättat för han inte fick och han inte ville oro dem. I underrubriken står det att både Bergqvist och Lindblom är elitsoldater och inte var några Rambokillar, utan vanliga idrottsintresserade killar som var nyfikna på världen. Denna gestaltning likt artikeln från 2005, mänskliggör specialförbandet och operatörerna. Att skriva att de inte är som filmkaraktären Rambo och är vanliga idrottskillar ger bilden att de är vanliga killar med familjer som valde att bli operatör. De tillskrivs som elit på grund av specialförbandet.

2008

Detta var året som dagspressen hade störst intresse för specialförbandet. Detta berodde på olika anledningar. Huvudanledningen är specialförbanden ska ha sett tortyr under

⁴⁷ Leif Brännström och Micke Ölander. Ytterst få visste att Tomas och Jesper var elitsoldater i SSG. *Expressen*. 2007-11-12

Operation Artemis som avslöjas av Uppdrag Granskning.⁴⁸ Förutom tortyren kom det artiklar som handlar om specialförbandet i Tchad,⁴⁹ en operatör ska ha tagit mutor,⁵⁰ sexköp,⁵¹ rättegång av den tidigare chefen för Operativa insatsledningen Tony Stigsson som hade dokument som gällde specialförbandets tid i Afghanistan,⁵² den första kvinnan som klarade antagningstesterna,⁵³ vådaskott på en övning,⁵⁴ rasistanklagelser⁵⁵ och bråken mellan SSG och SIG som berodde på kulturen på specialförbanden.⁵⁶

Tortyren nämns för första gången den 26 mars 2008 i DN, Aftonbladet och Expressen. DN hade en liten text om anklagelserna från TT⁵⁷ medan Expressen hade halvsida med bild.⁵⁸

Reportaget av Micke Ölander handlar om att det är ett öppet bråk mellan de två specialförbanden.⁵⁹ Artikelns underrubrik ger sken av det är problem mellan SSG och SIG, samt att ÖB gör inget åt för att hantera specialförbandens problem med varandra. Enligt Johan Kihl, pensionerad generallöjtnant och tidigare chef för specialförbanden, ska det ha börjat vid Operation Artemis 2003 och ska ha berott på olika kulturer mellan förbanden, som att SIG har fallskärmsjägarnas traditioner och SSG präglas av kustjägarandan. Reportaget fortsätter att SIG efterfrågas av britterna i Kosovo och SSG hade svårt att hitta uppgifter, då, enligt en källa, togs SSG fram för kalla kriget och när SSG var klara var kalla kriget slut. I en underrubrik står det ”SSG misslyckades”.

Denna del handlade om hur SSG ska ha tjatat på Högkvarteret för sändas till Afghanistan istället för SIG, även om britterna hade bett om få SIG. Enligt artikeln ska britterna vägrat samarbeta med SSG då de inte är tillräckligt kompetenta gällande underrättelseinhämtning och fick uppgiften att utbilda afghanska kungens livvakter. Artikeln fortsätter med att under Operation Artemis höll SIG operatörer på att dö, på grund av de hade sämre vapen än vad SSG har och efter vid hemkomsten fick bara SSG

⁴⁸ Andreas Victorzon. Fånge torterad - svenskar såg på SSG-soldat: Det var oerhört förnedrande. *Aftonbladet*. 2008-03-26

⁴⁹ Anders Hellberg. Svensk specialstyrka framme i Tchad. *Dagens Nyheter*. 2008-02-14

⁵⁰ Micke Ölander. Elitsoldat indragen i muthärvan. *Expressen*. 2008-09-11

⁵¹ Micke Ölander. Elitsoldater misstänks ha köpt sex. *Expressen*. 2008-05-06

⁵² Mikael Holmström. Gäckande vittnesmål i Stigsson. *Svenska Dagbladet*. 2008-05-23

⁵³ Micke Ölander. Sveriges första kvinnliga elitsoldat. *Expressen*. 2008-12-01

⁵⁴ Ebba von Essen. Hemliga soldater sköt två danskar. *Aftonbladet*. 2008-11-07

⁵⁵ Karl-Johan Karlsson och Micke Ölander ”De tränades – till rasism”. *Expressen*. 2008-04-23

⁵⁶ Micke Ölander. Nu tvingas ÖB utreda kulturen i specialförbanden. *Expressen*. 2008-04-10

⁵⁷ TT. Svensk militär larmade om tortyr i Kong. *Dagens Nyheter*. 2008-03-26

⁵⁸ Micke Ölander Svenska soldater bevitnade tortyr. *Expressen*. 2008-03-26

⁵⁹ Micke Ölander. Öppen strid i försvaret. *Expressen*. 2008-05-08

beröm av dåvarande försvarsminister. SIG ska aldrig blivit nämnda. Något som skapade en större konflikt mellan förbanden.

Enligt Kihl skulle en utredning genomföras men blev aldrig av. Problemen ska ha fortsatt tills tortyrskandalen avslöjas tidigare 2008. Då valde ÖB tillsätta en utredning för att hantera problemen.

Gällande påståendet om att SSG togs fram för kalla kriget är inte helt sant. Grunderna till SSG skede under kalla kriget men det var under 1990-talet de togs fram. Att källan nämner detta kan vara ett sätt att förminska SSG som ett kalla kriget-relik för läsarens ögon och SIG som framtiden gällande svenska specialförband. Mycket verkar även komma från källor inom SIG, detta baseras på den information som ges till Ölander. Gestaltningen som ges är att SSG framställs som ett misslyckat kalla kriget-förband som önskar de var SIG och söker uppmärksamhet från media samt får alltid uppmärksamhet från högre upp. Även om SSG är de artikeln går hårdast på, blir SIG förminskad med de verkar vara avundsjuka på SSG. Båda dessa specialförband porträtteras i artikeln på ett negativt sätt och framställs oprofessionellt. Artikeln lämnar även Försvarsmakten i ett dåligt ljus genom att framställa dem som inkompetenta i hanteringen av sina egna specialförband och att ha låtit problemen växa istället för att ta itu med dem efter Operation Artemis. Till denna artikel finns även två till artiklar som berör specialförbanden. En utredning gällande sexköp som operatörer skulle ha gjort 2006 under ett EU uppdrag. Försvarsmaktens chefsjurist avfärdar specialförbandens förtroendemän, påståenden om någon ska ha ljugit. Båda är skrivna av Ölander, som gestaltar Försvarsmakten och specialförbanden i negativt ljus.

2009

Några av sökträffarna handlar om Kongo och ett säkerhetsföretag som grundas av före detta operatörer från specialförbandet. Företaget misstänkts ha blivit infiltrerad och läckt försvarshemligheter.⁶⁰ Samt att MUST inte fick granska de före detta operatörerna på företaget.⁶¹

Ölanders artikel är egentligen tre artiklar som är fortsättning om tortyranklagelserna från Operation Artemis.⁶² En betydande del av artiklar fokuserar på en officer som beskrivs som en elitofficer. Denna officer ska ha larmat om tortyr i

⁶⁰ Micke Ölander. SSG-företag infiltrerades. *Expressen*. 2009-09-08

⁶¹ Micke Ölander. Must fick inte granska officerare från SSG. *Expressen*. 2009-09-09

⁶² Micke Ölander. Utfrys av försvaret. *Expressen*. 2009-02-10

Kongo, vilket ledde till att officeren tvingas bort från Försvarmakten. Ölander framhäver officerens enastående meriter inom det hemliga elitförbandet och betonar dennes deltagande i flera hemliga operationer, inklusive Operation Artemis i Kongo. Genom Ölanders beskrivningar gestaltas officeren som en elit inom det redan exklusiva specialförbandet – en elit inom eliten – och som Försvarmakten försöker avlägsna för att dölja sanningen om händelserna under Operation Artemis. Trots att Försvarmaktens dokument klassificerar officeren som 'krigsskadad' och illojal, porträtteras officeren som hjältemodig.

Övriga artiklar pekar på att specialförbandet kan uppfattas som omoraliskt då det verkar försöka förhindra sanningen att komma fram. Dessutom framställs specialförbandet som inkompetent då det tillåter egen psykolog att bedöma rehabiliteringen utan att informera officeren, istället för att följa regelverket som kräver att den berörda personen är delaktig i besluten om rehabilitering och att en utredning ska genomföras. Genom Ölanders undersökningar där Expressen haft kontakt med Försvarmaktens personalavdelning, Försäkringskassan och arbetsmiljöverket, framstår specialförbandet som inkonsekvent och bristfälligt i att följa etablerade regler.

De andra två artiklarna handlar om att chefen för FM SF Jörgen Ericsson bekräftar att beslutet gjordes efter att bara pratat med psykologen. Den andra handlar om utredningen som gjordes av Försvarmaktens chefsjurist. Att Ericsson bekräftar beslutet men berättar han inte kände till att officeren inte fått reda på rehabilitering, gör att han framställs dåligt för någon som ska vara chef för ett specialförband som Ölander kallar elitförband. Gällande utredningen framställ inte specialförbandet något utan det är mer om Försvarmakten.

2010

En av sökträffarna handlar om hur våldet mot svenska styrkan i Afghanistan har ökat⁶³ och tar upp de som förlorat sitt liv i Afghanistan. En artikel handlar om hur 17 svenskar i olika internationella insatser har dödats i strid och hur familjerna hanterar förlusten.⁶⁴ En liknande artikel handlar om förlusterna i Afghanistan. Anledningen till detta beror på att fyra svenskar förlorade sina liv detta år.⁶⁵ Specialförbandet nämns bara i

⁶³ Ole Rothenborg. Attackerna mot de svenska soldaterna ökade förra året. *Dagens Nyheter*. 2010-02-08

⁶⁴ Christian Holmén, Diamant Salihu och Daniel Siksjö. 17 svenskar döda i strid. *Expressen*. 2010-02-10

⁶⁵ Åsa Asplid och Tommy Schönstedt. Fem år och sex offer. *Expressen*. 2010-10-17

kontexten till förlusterna av operatörerna Bergqvist och Lindblom. Deras familjer pratar om deras förlust.⁶⁶ Specialförbandet nämns som elitförband. Detta år skedde även den misslyckade självmordsbombningen på Drottninggatan.

En annan sökträff handlar om hoten mot Försvarens högsta officerare och användningen av specialförbandet som livvakter.⁶⁷ Denna koppling görs efter den misslyckade självmordsbombningen och specialförbandet nämns som specialtränade för att skydda Försvarens ledning. Deras möjliga roll som livvakter för ÖB och försvarsministern under en medaljceremoni för den återvändande svenska styrkan från Afghanistan framhäver deras betydelse och specialisering inom säkerhetsskydd. Genom att belysa operatörernas roll i att skydda höga officerare ger det en viss inblick i specialförbandens kompetens och betydelse, men det finns utrymme för ytterligare detaljer kring deras bedrifter, expertis och de extraordinära krav som deras arbete ställer på dem.

2011

2011 var året som de två specialförbanden slogs ihop till ett. Något som tas upp i vissa artiklar. Några av sökträffarna handlar om Mikael Persbrandt för han blev stoppad av polisen för kokain och ska då ha sagt att han har tränat med specialförbandet i flera månader för sin roll som Carl Hamilton i filmtrilogin Hamilton. Detta ger inte mycket att tolka då artiklarna handlar mer om vad som kan hända Persbrandts karriär än om specialförbandet. Andra sökträffar handlar om en hemlig utredning om vådaskott ska ha lett till två svenskar dog i Afghanistan och en annan handlar om hur en svensk FN anställd dog i Afghanistan. Dessa träffar tar upp specialförbandet på grund av de två operatörerna som dog i Afghanistan. Andra sökträffar handlade om en politisk debatt om specialförbandet skulle delta i den internationella militärinsatsen i Libyen 2011, där Sverige deltog med stridsflyg.

Expressen har fått uppgifter om att specialförbandet kanske ska sändas till Libyen. Det har gjort att specialförbandet gjort informella förberedelser för delta.⁶⁸ Kvarnkullen och Ölander tillskriver att förbandet har mest stridserfarenheter. Till denna artikel finns en expert, Lars Gyllenhaal, som beskriver att det är få inom

⁶⁶ Kerstin Nilsson. Jag lider med deras anhöriga. *Aftonbladet*. 2010-02-08

⁶⁷ Micke Ölander. Livvakter bevakar officerare. *Expressen*. 2010-12-16

⁶⁸ Tomas Kvarnkullen och Micke Ölander. Svenska specialstyrkan på väg in. *Expressen*. 2011-03-24

Försvarsmakten som vet vad specialförbandet gör. Expressen har en uppgiftslämnare som säger det är vanliga människor med ovanliga jobb, samt om en träffar dem på gatan så skulle ingen gissa vilka de var. I artikeln tas det upp tre alternativ som specialförbandet kan användas för. Rädda svenska piloter, få ut svenskar och kartlägga landstigning. Under dessa alternativ står det mer utförligt vad som gestaltar förbandet som multikompetenta, som kan göra olika saker beroende på uppdrag.

Artikeln har även faktarutor som går genom båda specialförbandens historia. Att de ska slås ihop till ett specialförband, samarbete med andra nationer och operationer, som i forna Jugoslavien och Afghanistan. Det står att specialförbanden har krigat ihop med britterna under 90-talet och gjort uppdrag med SAS. Tar upp Operation Artemis skandalen. Det som är intressant är det som bara nämns i en rubrik till en av faktarutorna. Det står att de är tränade av Navy SEAL. Det ges inga mer detaljer än det.

Gestaltningen som ges är som uppgiftslämnare säger, de är vanliga människor med ovanliga jobb som kan göra olika typer av uppgifter samt haft mest stridserfarenheter. Detta var även den första artikeln som nämner SOG.

2012

Flera av sökträffarna handlar om Mikael Persbrandt och hans filmroll Carl Hamilton, då han tränat ihop med Hans Alm, före detta chefen för specialförbandet. Det nämns även att Persbrandt tränat med Navy SEAL. I en av artiklarna som sökträffarna redovisar är det en panel av militärer som dömer Persbrandts Hamilton.⁶⁹ Vilka det är nämns inte men gestaltningen som ges är att det personer inom specialförbandsvärlden.

Artikeln handlar huvudsakligen om Mikael Persbrandt och kroppen han fick från sin träning av den tidigare chefen för specialförbandet Hans Alm.⁷⁰ Alm beskrivs som drivaren bakom specialförbandet och känd för att ha en hård ledarstil. Persbrandt gjorde träning med Navy SEAL, för filmrollen Carl Hamilton också. Det skrivs att han fick även träning av andra för filmrollen, dock är det specialförbandet som nämns mest i artikeln. Josefin Berglund skriver att Alm blev känd för allmänheten när han ledde en specialförbandsgrupp under Operation Artemis, där en person blev utsatt för tortyr av franska specialförband och han inte rapporterade händelsen. En källa med insyn hävdar

⁶⁹ Micke Ölander. Militärerna som sågar Hamilton. *Expressen*. 2012-01-25

⁷⁰ Josefin Berglund. De har hjälpt Persbrandt till superkroppen. *Expressen*. 2012-01-09

att träningen för Persbrandt handlar om få Persbrandt att agera som en specialförbandsofficer.

Gällande gestaltningen av specialförbandet i denna artikel antyder det på att om en tränar som en operatör kan det leda till att en får superkropp. Alm framställs positivt i början tills Berglund tar upp han var ansvarig för svenska styrkan under Operation Artemis och inte rapporterade om tortyren. Dock i det stora hela framställs specialförbandet positivt ljus med kopplingen av Hamilton.

2013

Detta år nämns specialförbandet bara en gång och det är i en faktaruta som handlar om en person som är misstänkt för krigsbrott under konflikten i Kongo-Kinshasa. I faktarutan står det att specialförbandet deltog i EU:s Operation Artemis, och styrkan bestod av elitsoldater.⁷¹

2014

DN blir den första tidningen som skriver reportage om specialförbandet efter sammanslagningen 2011. Reportaget skulle leda till andra artiklar. Som att politiker i försvarsutskottet påstår att det var första gången de fick reda på att specialförbandet har deltagit i strider i Afghanistan, som lett till att motståndare har dödats.⁷² Specialförbanden gestaltas via politikerna att de är så hemliga att försvarsutskottet inte känner till vad de gör. ÖB kallas till försvarsutskottet för frågas ut om specialförbandets skjutningar. En artikel från SvD tar upp att specialförbandet har dödat al-Qaida medlemmar och detta bekräftas av al-Qaida.⁷³

Ewa Stenbergs reportage ger en bild av operatörerna som en unik kombination av förväntade och oväntade egenskaper.⁷⁴ De förväntas ha kortklippt hår och en muskulös fysik, inte att ha långt hår eller vara smala. Detta betonar specialförbandets olikheter gentemot traditionella militära enheter och de större friheter som de har. Operatörerna föredrar att kallas just ”operatörer” och inte ”soldater” eller ”officerare”,

⁷¹ Ola Säl. Krigsherres hemliga liv skrämmer. *Svenska Dagbladet*. 2013-03-21

⁷² Katarina Lagerwall, Hans Rosén, Magnus Hallgren. Bråk om Sveriges insatser. *Dagens Nyheter*. 2013-01-29

⁷³ Mikael Holmström. al-Qaida: Svenska soldater sköt våra krigare till döds. *Svenska Dagbladet*. 2014-01-30

⁷⁴ Ewa Stenberg. SVERIGES HEMLIGA KRIG. *Dagens Nyheter*. 2014-01-25

vilket indikerar deras egen uppfattning om att vara på en annan nivå än övriga militära strukturer.

Chefen för SFL Urban Molin belyser hur svenska operatörer i Afghanistan har varit involverade i eldstrider där ett antal afghaner rapporterats dödade. Efter sådana händelser besöker de byns äldste för att redogöra för händelserna. Denna berättelse om insatserna tjänar flera syften: att visa svenska folket vad de är kapabla till, signalera till politikerna om deras kompetens inom internationella uppdrag och locka rekryter till specialförbanden.

Molin belyser även specialförbandens insatser i Kongo där hårda strider resulterat i dödade motståndare. Specifikt framhålls striderna mot barnsoldater, vilket Molin poängterar kan vara farligare än strider mot konventionella soldater. Då flera av dessa insatser genomförs under EU eller FN mandat och i syfte att upprätthålla fred, kan detta skapa en motstridig bild bland den svenska befolkningen. Att svenska soldater deltar i strid, särskilt mot barnsoldater, kan överraska läsaren. Det är Molins beskrivning av den annorlunda och farligare verklighet som soldaterna möter som ger en tydlig inblick i den verklighet som specialförbanden konfronteras med under sina uppdrag, vilken skiljer sig markant från det glamorösa perspektivet.

Stenberg noterar att operatörerna undviker att använda ordet ”döda” när de beskriver sina handlingar, troligtvis ersätts det med andra termer som ”nerkämpa” eller beskrivs indirekt. Denna avsaknad av ordet ”döda” är märkbar för henne och för läsarna. Att undvika ordet kan tolkas som en känslomässig distansering från handlingarna, men det kan också ses som en psykologisk strategi för att hantera de krav som tjänsten ställer.

I en intervju med två erfarna operatörer som har tjänstgjort i Tchad och Afghanistan, en sjukvårdare och prickskytt samt en tränad i närstrid, frågar Stenberg prickskytten hur det är att leva med att ha uppdraget att döda. Operatören refererar till att han skjuter på långt håll och pekar istället på sin kollega som skjuter på nära håll. Den operatören förklarar att han under strider fokuserar på 'vi mot dem' och hävdar att han inte känner någon skuld när motståndaren dödas.

Även om operatörerna beskrivs som lugna och mänskliga, ger deras berättelser en inblick i de utmaningar de möter under strid. En operatör uttrycker frustration över att inte ha kunnat agera i tid för att rädda liv. Ett exempel är händelsen i Afghanistan 2011, då specialförbanden försenades i två timmar innan de kunde skydda FN-personal från en arg folkmassa. Under uppdraget dog sju personer, inklusive en svensk.

Operatören vägrar att ge detaljer om händelsen men antyder att ett tidigare ingripande eventuellt kunde ha räddat liv. Trots att läsaren inte får specifika detaljer skapar operatörens beskrivning en målande bild av det fasansfulla scenariot. Molin stöttar beslutet att specialförbanden inte kunde agera snabbare, vilket kan tolkas som en politisk ståndpunkt, medan operatörens ord antyder en annan åsikt som indirekt föreslår att ett snabbare ingripande möjligen kunde ha gjort skillnad.

Beskrivningen som Stenberg ger av dessa män går emot stereotypen av vad en operatör är, med att de är vuxna män som kramar varandra. Att de inte är macho eller aggressiva, de är lugna, samhällsengagerade och omtänksamma mot kollegorna. Detta gäller inte bara SOG, utan även i de andra specialförbanden som finns. En operatör berättar att det som förenar dem är att de alla klarade av uttagningstesterna, som beskrivs som tuffa. Även med att ha detta som drömjobb, berättar operatörerna om priset av vad jobbet ger. Som att vara borta från familjen. Denna beskrivning ihop med tidigare nämnda beskrivningar om hur de ser ut och användande av smeknamn ger en mänsklig bild på operatörerna. Detta går emot bilden av de är kalla dödsmaskiner.

Stenberg beskriver hur fallskärmshoppningen går till samt hur operatörerna, generade av det de anser är ett simpelt fallskärmshopp som ska genomföras när DN är med, jämfört med de mer avancerade fallskärmshoppen som finns. Att operatörerna blir generade och beskriver de mer avancerade hoppen de kan göra till Stenberg, ger bilden av människor som vill framställa sitt förband i positivt ljus och vad de kan göra. Överlag förmänskligas specialförbandet av Stenberg och framställer dem som en unik förmåga Sverige har. De är inte som de fiktiva machoactionhjältar eller spioner.

2015

Flesta artiklar handlar om Maliinsatsen och dagspressen nämner att specialförbandet finns på K 3, samt att specialförbandet genomför hemliga operationer i Mali. Den artikeln handlar mest om hotbilden svenska förbandet i Mali har.⁷⁵ En av sökträffarna gäller attackdykare och kraven för att bli det. I den texten står det om andra elitförband där specialförbandet nämns.

Försvarsmakten har släppt bilder på specialförbandet från en försvarsövning som genomfördes på Gotland, något som är ovanligt då Försvarsmakten sällan

⁷⁵ Micke Ölander. Hot mot svenskaförbandet i Mali. *Expressen*. 2015-03-15

kommenterar specialförbandet.⁷⁶ Övningen är en del av ett nationellt försvarsfokus som beror på Rysslands agerande i Östersjön och att Gotland är ett strategiskt viktigt område. En liten del av artikeln handlar om upprustningen. Resterande handlar om specialförbandets fokus på att internationella insatser ändras om till försvaret av Sverige. Genom att öva ihop med hemvärnet som har lokal kunskap om Gotland, polisen och andra förband. Molin förstärker detta med att säga, det är en uppgift som har högsta prioritering som behöver övas på. Han fortsätter med att specialförbandet tränar för oförutsedda händelser där deras unika och specialförmågor behövs, med kunna samverka med andra. Artikeln har även en informationsruta där experten Johan Wiktorin förklarar vad specialförbandet är, varför de övar på Gotland, försvarets fokus på nationellt försvar, säkerhetsläget och varför Gotland är viktigt.

Han kallar dem elitförband och varför de övar på Gotland finns det två anledningar till. Den första att förbereda sig för insatser på ön och den andra handlar om att sända intern signal om man tar läget på allvar. Bilderna på operatörerna kommer från Försvarsmakten och visar att de inte har den vanliga M/90 uniformen eller samma typ av vapensystem som vanliga förband använder. Valet av bilder som Expressen använder till artikeln framställer specialförbandet som actionhjältar som firar ner sig från helikopter och kan stiga av från en helikopter som hoverar vid bergsklippa. Dessa bilder är viktiga för artikeln då Expressen vill framställa det unika med att Försvarsmakten släpper dessa bilder och hur specialförbandet övar på svensk mark för nationellt försvar. Det är tydligt att Försvarsmakten och SFL använder detta för sända en signal utåt i något som blivit allvarligt säkerhetsläge. Expressen med sin rubrik hjälper till med detta. Specialförbandet gestaltas som eliter med unika förmågor. Detta understryks av bilderna och kommentarerna från SFL och Wiktorin.

2016

Några av sökträffarna handlar om Aftonbladets artikel om de som har dött i utlandsmission för Sverige⁷⁷ och anhöriga.⁷⁸ Försvarsmakten har släppt bilder på

⁷⁶ Niklas Svensson, Ivar Andersen. Skärm Putin. *Expressen*. 2015-11-09

⁷⁷ Niclas Vent. Dog för freden. *Aftonbladet*. 2016-02-15

⁷⁸ Niclas Vent. "Jag bet itu tre tänder om nätterna och sparkade sönder foten i väggen". *Aftonbladet*. 2016-02-15

specialförbandet som tillskrivas spjutspetsstyrkan och elitstyrka av SvD.⁷⁹ Artikeln går genom specialförbandets historia och deras uppdrag. Artikeln går även genom vad som förväntas av en operatör, hur de ska vara multikompetenta, kunna verka på land, luft och hav. Även under hav. Antalet som söker ska vara högre än de som antas, och i artikeln, via en försvarsexpert Stefan Ring, tas det upp att specialförbandet satsar på kvalitet framför kvantitet. Detta är för de ska kunna utföra kvalificerade insatser med den senaste och bästa militära utrustningen som finns. De skriver även om hur förbandet ska kunna agera nationellt och internationellt samt slå till mot fiender oavsett geografiskt avstånd. Artikeln tar även upp hur de övade på Gotland 2015 var en säkerhetspolitiksmarkering till omvärlden. Artikeln avslutar med att gå genom utbildningen och de höga krav som ställs fysiskt och mentalt under 12 månader. Efter det genomförs en specialiserad utbildning mot olika inriktningar. SAS tas med som specialförbandets motsvarighet. Det som genomsyrar artikeln är hur unikt specialförbandet är och som förstärkts med bilderna som är från Försvarmakten. Med att beskriva kraven som ställs på operatörerna sätter dem i en status som få människor ens kan tänka sig hantera. Artikelns skriver för att bli en operatör, behövs utbildning som fallskärmsjägare, attackdykare och skyttesoldat. Roller som är bland de mest krävande inom Försvarmakten. Att antyda att en behöver vara alla tre samtidigt och en ska kunna agera från nordisk kyla till tropisk heta med avancerade vapensystem och utrustning, gestaltar Ohlsén Pettersson operatörerna som nästan omänskliga eliter som är alltid redo att försvara Sverige och landets intresse, med våld om det behövs.

2017

Under året skedde terrordådet på Drottninggatan och försvarsövningen Aurora 17. Gällande Drottninggatan antagligen nämns specialförbandet att de var redo agera ihop med polisen elitstyrka National Insatsstyrkan att stoppa dådet. Aurora är det att de samarbeta med amerikanska specialförband.⁸⁰ Även en före detta operatör som gått till den privata säkerhetssektorn har skrivit en bok om sin tid i Irak och sina strider mot ISIS är en av sökträffarna.⁸¹ En artikel handlar om hur en prickskytt från Kanadas

⁷⁹ Olle Ohlsén Pettersson. Försvarets nya bilder på hemliga elitstyrkan. *Svenska Dagbladet*. 2016-12-27.

⁸⁰ Mikael Holmström. Specialförband samarbetade med USA i topphemlig övning. *Dagens Nyheter*. 2017-10-13

⁸¹ Diamant Salihu. "Kulan träffade mitt i huvudet". *Expressen*. 2017-01-25

specialförband har världsrekord och det svenska specialförbandet används för att beskriva det kanadensiska.⁸² Detta är annorlunda från tidigare år, när utländska specialförband användes för att beskriva det svenska specialförbandet.

Artikeln handlar om Polismyndigheten och Försvarmaktens samarbete under terrordådet på Drottninggatan, som med helikopterresurser.⁸³ I slutet av artikeln handlar det om hur specialförbandet var redo för att understödja polisen. Artikeln beskriver att operatörerna är handplockade med expertis inom strid och underrättelseinhämtning. Polisens kommanderingschef säger att de är en resurs om polisen inte räcker till.

Försvarmakten presschef beskriver att specialförbandet är utbildade och tränande för såna insatser samt att de har polismans befogenheter. Det betyder att de har genomfört en speciell utbildning för att kunna arbeta med polisen och följa ansvarig polisorder. Aftonbladet skriver att specialförbandet är hemliga och har expertis inom olika områden samt även har polismans befogenheter. Specialförbandet gestaltas i positivt ljus. Det är en allvarlighet i texten och som skapar förståelse hur specialförbandet kan ha använts vid ett terrordåd.

2018

Enda som handlar om specialförbandet är en artikel. Den handlar om en brittisk SAS soldat som sköt en IS-ledare på rekordavstånd med en kulspruta. Artikeln förklarar även vad en prickskytte är. Det svenska specialförbandet nämns i artikeln med att de utbildar prickskyttar.⁸⁴ Det ger ingen djupare gestaltningen för specialförbandet förutom det kan ge kopplingar till detta unika genomförande. Dock är det väldigt tunn koppling.

2019

Detta år nämns inget om specialförbandet.

2020

Detta år var det bara en artikel som handlar om specialförbandet. Frankrike har bjudit in Sverige och flera europeiska länder att delta i Task force Takuba i Mali, som ska bestå

⁸² Niclas Vent. Med siktet på världsrekord. *Aftonbladet*. 2017-07-02

⁸³ John Granlund och Pär Karlsson. Hemliga specialförbandet stod redo mitt under terrorattacken. *Aftonbladet*. 2017-04-20

⁸⁴ Adam Westin. Soldat sköt IS-ledare på rekordavstånd. *Aftonbladet*. 2018-08-13

av specialförband som ska utbilda och stödja styrkor Sahel-länderna.⁸⁵ Regeringen har inte tagit ett beslut än och har låtit Försvarsmakten utreda. Artikeln nämner att det finns risker att specialförbandet hamnar i strid och har tidigare samarbetat med franska specialförband. Gestaltningen är neutral.

2021

I augusti faller Kabul och specialförbandet deltar med delar från Försvarsmakten i evakueringen från Kabul. Detta är vad det flesta sökträffar handlar om. Rubrikerna som har antingen hemligt specialförband⁸⁶ eller elitsoldater⁸⁷ berör Afghanistan. Artiklarna nämner inte förbandsnamnet eller förkortningen. I den artikel som förbandsnamnet tas upp är i en artikel som handlar om hur Vesper Group, ett säkerhetsföretag som hade ansvaret för säkerheten för ambassaden och agerade livvakter, vars personal var på plats innan specialförbandet. Detta gjorde att Vesper Group agerade säkerhet och stöd till UD och Migrationsverket. Specialförbandet skulle vid plats samarbeta med Vesper Group för få personer genom allt kaos till flygplatsen.⁸⁸ I slutet av året tas det upp att Task Force Takuba ska ledas av en svensk överste.

Artikeln⁸⁹ handlar huvudsakligen om journalisten Najwa Alimi och hur hon tog sig från Afghanistan. I artikeln nämns nästan inget om hur specialförbandet ska ha hjälpt henne. Winiarski skriver att när Alimi kom sattes hon i kontakt med svensk militär samt hur en svensk soldat såg till att hon kom genom folksamlingen till flygplatsen och att hon fanns med på en lista på personer som samarbetade med Sverige. Detta är vad som berör militären. Annars handlar resten om Alimi. Rubriken ger en gestaltning att ett elitförband, specialförbandet, ska ha gjort mer för få Alimi ut från Afghanistan. Texten av Winiarski nämner bara att en svensk soldat ledde henne genom folksamlingen. Texten nämner aldrig vilket förband det var den är, dock baserad på andra artiklar om Kabul så är det specialförbandet. Vad rubriken säger och texten säger är två olika saker. Rubriken ger en positiv bild men texten ger inget mer, då texten handlar om Alimi.

⁸⁵ Mikael Holmström. Svensk elitstyrka kan sändas till Mali. *Dagens Nyheter*. 2020-01-05

⁸⁶ Mikael Holmström. Hemligt svenskt specialförband kan agera i Kabul. *Dagens Nyheter*. 2021-08-26

⁸⁷ Frida Bergkvist. Svenska elitsoldater deltar i evakueringen. *Dagens Nyheter*. 2023-08-23

⁸⁸ Mikael Holmström. Frivilliga livvakter hade nyckelroll i evakueringen. *Dagens Nyheter*. 2021-08-29

⁸⁹ Michael Winiarski. Svenskt elitförband hjälpte prisbelönt journalist att fly. *Dagens Nyheter*. 2021-09-03

2022

En av sökträffträffarna handlar om Task Force Takuba hur danskarna tvingas lämna Mali medan det svenska specialförbandet får vara kvar.⁹⁰ Före detta operatören Petra Malm har två artiklar i Aftonbladet om sig. En där hon sätter betyg på sitt liv, pratar om sin roll som programledare för *Elitstyrkans hemligheter* och *Robinsson*.⁹¹ Det andra är ett reportage om hennes självbiografi.

Reportaget gjordes cirka en månad efter Rysslands invasion av Ukraina och detta tas upp i artikeln.⁹² Malm har släppt sin självbiografi och pratar om diskrimineringen som hon fick uppleva när hon gick med i specialförbandet. Enligt Malm vill inte hennes närmaste chef i specialförbandet ha en kvinna. Hon beskriver att hon inte verkade som operatör eller fick tillhöra en grupp tack vare denna närmsta chef. Detta ändras när förbandschefen fick reda på diskrimineringen och gjorde att den upphörde. Denna gestaltning ger att några i specialförbandet ansåg att kvinnor inte skulle tillhöra specialförbandet. Rubriken verkar få att det gällde förbandschefen, när det inte var det, men även att problemet hanteras direkt när det kom fram till förbandschefen. Detta förstärks även av Malm som säger det fanns kamratanda och ingen machokultur. De kan gråta ut med varandra. Enligt Malm beror mycket på att de alla har gått genom och klarat antagningstesterna. Malm blev frågad om saker som kan blivit hemlighållna, och svarar med att hon är lojal mot Försvarmakten och sekretessen är viktigt. Detta har gjort att saker som utrustning och platser inte berättas i boken. Hon framställer sig som lojal och viktig med sekretessen.

En del av bilden är som tyst professionell men hon har gått ut i media att hon har tjänstgjort i specialförbandet. Aftonbladet tar upp hennes bakgrund, att hon var den första kvinnan som kom in. Reportagets huvudfokus är Malm och hennes liv. Gestaltningen som ges om specialförbandet av henne, är att det inte är en machogrupp utan en grupp med kärlek till varandra, men för att vara en del av den gruppen behöver man ha klarat av antagningstesterna.

⁹⁰ TT. Malijunta kräver att danska soldater lämnar - svenskar får stanna. *Aftonbladet*. 2022-01-22

⁹¹ Pernilla Ericson. 'Älskar att skratta så tårarna sprutar'. *Aftonbladet*. 2022-04-22

⁹² Pernilla Ericson. - Min chef ville inte ha kvinnor i specialförbandet. *Aftonbladet*. 2022-03-25

5. Avslutning

5.1 Resultatdiskussion

För att uppnå studiens syfte och besvara frågeställningarna har undersökningen utgått ifrån gestaltningsteorin samt Bergmans hypotes om specialförbandsdyrkan. Detta ihop med att tillämpa kvantitativ metod för få fram statistik och källmaterial samt använda kvalitativ textanalys för att analysera källmaterialet för att besvara de två underordnade frågorna. Studiens resultat som gjort med den kvantitativ metod visar att dagspressen intresse som går i faser, som beror på att dagspressen behöver anledningar till skriva om specialförbanden. Den sekretessen som omringar specialförbanden stjälp dagspressen intresse. Jämfört med brittiska och amerikanska medier som uppsatsförfattaren utgår sin mediaforskning, som Salo m. fl. har skrivit, gällande deras nationers specialförband, så har den svensk dagspress inte haft lika stort intresse. Den kvalitativa textanalysen resultat av detta över stämmer med kvantitativ metod när det kommer till faserna. Utifrån dessa faser kan en se hur dagspressen har gestaltat och ramat in specialförbanden.

Dessa faser som dagspressen har gestaltning av specialförbanden är:

- 1997 - 2001 Hamiltonfasen
- 2002 - 2004 Afghanistan /Kongofasen
- 2005 - 2007 Mänskliggörandefasen
- 2008 - 2010 Skandalfasen
- 2011 - 2013 Osäkerfasen
- 2014 - 2021 Säkerhetsfasen
- 2022 Programledarfasen

Denna periodiska natur av intresse från dagspressen kan relateras till Spencers idé om medias hatkärleksrelation med specialförband. Dagspressen kan vara beroende av och samtidigt vara selektiva i rapporteringen om vissa ämnen, särskilt när det gäller specialförband. Vilket ger en dynamik av faser med starkt intresse och faser av relativ tystnad eller indirekt nämnande. Dagspressens intresse och hur de väljer att gestalta påverkar läsarens verklighetsuppfattning om specialförbanden, som i studien har kommit fram till olika faser.

Hamiltonfasen. Under denna fas använde dagspressen Jan Guillous karaktär Carl Hamilton, som ett sätt att förklara specialförbanden för allmänheten. Genom att koppla det okända, specialförbanden, till något som redan var känt för allmänheten - i detta fall, den populära fiktiva karaktären Hamilton - skapades en ökad förståelse och greppbarhet kring dessa operatörer. Hamilton, med sin fiktiva karriär som inkluderade en Navy SEAL-utbildning och spionarbete för Sverige, var en framträdande figur inom svensk populärkultur under 1997 genom böcker, filmer och tv-serier. Genom att dra paralleller mellan specialförbanden och en populär fiktiv karaktär skapas en koppling för läsaren, vilket kan påverka deras uppfattning om och förståelse för dessa operatörer. Detta analysperspektiv med gestaltningsteorin tillåter en att undersöka hur dessa populärkulturella referenser formar och påverkar allmänhetens syn på specialförbanden och vilka associationer det skapar.

Det går inte förneka att det finns aspekter av specialförbandsdyrkan, när dagspressen använder Hamilton för att beskriva specialförbanden. Detta skulle inte vara sista gången dagspressen jämför med fiktiva karaktärer. Inte heller specialförbandets koppling med Hamilton. Specialförbandet skulle kopplas ihop med Hamilton igen, när Persbrandt spelar huvudkaraktären. Hur dagspressen valde rama in detta var inte på samma sätt 1997, utan hur spännande det var och hur specialförbandens träning leder till en superkropp. Under Hamiltonfasen var intresset lågt. 1999 och 2000 är åren som specialförbandens inte nämns, direkt eller indirekt. Även 2019. Anledningen beror på att dagspressen har ingen anledning att skriva om dem. Det ändras när det börjas specialförbandet skulle sändas till Afghanistan.

Afghanistan/Kongofasen. Det är första gången specialförbanden sänds ut officiellt och Försvarsmakten hade presskonferenser för dagspressen. Vid dessa insatser ses specialförbandet som eliter, som inte kan göra fel och om något är fel, ligger det på Försvarsmakten. Hur ordet ”elit” används förändras inte med tiden. Det finns alltid kvar och är tydligt förknippad med specialförbanden. Detta är tydligt när dagspressen jämför specialförbanden med andra utländska specialförband. SAS, som beskrivs som legendariska, är det vanligaste förbandet som jämförs med specialförbandet, och dagspressen sätter ibland specialförbandet på samma nivå som SAS. Under denna fas jämförs de med James Bond och blir kallade för dödsmaskiner som ska strida mot barnsoldater. De ses inte som riktiga människor. Något som passar in på vad Salo och m.fl. skriver om hur media kan gestalta specialförband som övermänniskor som inte kan göra fel.

Mänskliggörandefasen. När två operatörer dog 2005 började en förändring av gestaltning ske. Dagspressen skulle beskriva specialförbandet mer som människor. Anledningen är för det fanns namn, ansikten och familjer till operatörerna.

Skandalfasen. Under skandalfasen 2008 förändrades synen på specialförbanden då skandaler gestaltade dem som passiva åskådare till tortyr, sexhandel, rasism och interna konflikter snarare än stridande mot fienden. Denna period möjliggjorde att mycket information kom att läcka ut om specialförbanden, tack vare källor som samarbetade med dagspressen. Journalisten Ölander från Expressen rapporterade om specialförbanden under denna tid, vilket troligtvis berodde på tillgången till pålitliga källor. Något som dämpas eller försvinner när SOG bildas 2011. Även om positiva artiklar publicerades, exempelvis om den första kvinnliga rekryten, baserades dessa på information från specialförbanden, främst från SIG. Skandalfasen utmanade föreställningen om att specialförband inte kunde göra fel, vilket tydliggjordes genom skandalerna som blossade upp under 2008.

Osäkerfasen. Dagspressen verkar ha svårt att gestalta specialförbanden efter skandalerna. Det blir återkoppling med populärkultur på grund av Hamiltonfilmerna. Även om 2011 gör att specialförbanden ses som ett politiskt verktyg för Sverige, blir det av dagspressen mer intresse att skriva om populärkulturkopplingarna till Hamilton.

Säkerhetsfasen. 2014 skulle en ny fas ske gällande specialförbandens gestaltning av dagspressen som började under osäkerhetsfasen. I DN 2014 finns ett reportage som sätter igång det och ger en större inblick av specialförbanden än tidigare. Det kommer fram att de har varit i strid som lett till att motståndare dog. Något som fick politiker överraskade och talibanerna bekräftade. Detta är inga jämförelser med fiktiva figurer och specialförbandet. Mänskliggörande fortsätter i denna fas av dagspressen. Dagspressen framställer specialförbanden i positivt ljus och som ett vapen som Sverige kan använda mot sina fiender eller delta i insatser. DN väljer till exempel att skriva att specialförbandet deltog i en operation för att rädda en journalist i rubriken, dock i artikeln framställs inte något av det rubriken säger. Detta överensstämmer med Connelly och Willco skrev gällande brittiska tidningar använde SAS för att sälja nummer, så gör DN liknande med att skapa intresse för sin artikel.

Programledarfasen. Den sista fasen är att operatörer har blivit programledare. Detta sker tidigare, men det var 2022 som dagspressen skrev mest. Detta beror på att Malms bok publiceras samma år. Även om operatörer har släppt böcker innan, är Malm mest intressant för hennes roll som programledare för två stora tv-program,

Elitstyrkans Hemligheter och *Robinson*, på TV4. Detta är den fas som gör att specialförbandet blir en del av populärkulturen. Det är under denna fas som specialförbanden blir en del av populärkulturen. Detta skiljer sig från hur specialförbanden kopplades till populärkulturen under Hamiltonfasen. Idag utgör de svenska specialförbanden en del av den svenska populärkulturen. Det visar på en betydande förändring i hur specialförbanden inte bara gestaltas i dagspressen utan också hur de integreras i det bredare samhället och kulturen. Flera av dessa faser överlappar med varandra och har återkopplade ord eller beskrivningar

Hur gestaltas svenska specialförbanden i dagspressen? Sammanfattningsvis berättar resultatet via båda metoderna och gestaltningsteorin att intresset och gestaltningen flyter in i varandra. Spencer skriver i sin artikel att media har haft en komplex relation med specialförband. Det ses ofta som en hatkärleksrelation, där media ibland ogillar hur hemliga och svårtillgängliga specialförbanden är, men samtidigt älskar utmaningen att försöka rapportera om dem. För specialförband kan mediarelationen vara ett sätt att stödja deras egna agendor, såsom att öka rekryteringen. Baserad på resultatet den kvantitativ metoden och kvalitativa metoden, har inte Spencer fel gällande att det finns en komplex relation mellan dagspressen och specialförbanden. Detta påverkar gestaltningen av specialförbanden. Det finns en fascination från dagspressen om specialförband och deras operatörer. Dock behöver dagspressen anledningar att skriva om specialförbanden. Likt skandalfasen eller att operatörer blir programledare, kommer dagspressen finna en större fascination med specialförbanden.

Detta är vad Salo och m.fl. tar upp. De tysta professionella lämnar sin roll för den ekonomiska vinningen som finns och dagspressen får anledningar att fortsätta skriva om specialförbandens mystiska värld. Det är en hatkärlek mellan dagspressen och specialförbanden samt Försvarmakten som går i olika faser. Hur media skriver och behandlar specialförband påverkar läsarens syn på specialförband och vad de kan göra. I början gestaltade dagspressen specialförbanden ihop med Hamilton för att gestalta för läsaren vad specialförband är. Under säkerhetsfasen och programledarfasen blev gestaltningen seriösare och specialförbandet ses mer en viktig del av Sveriges försvar och intressen.

5.2 Slutanalys

Sammanfattningsvis har denna studie undersökt hur svenska specialförband gestaltats av dagspressen under en 25-årsperiod med hjälp av kvantitativ metod och kvalitativ textanalys. Genom att granska hur dagspressen har framställt, både direkt och indirekt, specialförbanden, med använda gestaltningsteorin, har denna studie kunnat identifiera flera intressanta faser och skiftningar över tid.

Resultaten tyder på att intresset från dagspressen kring specialförbanden varierar och ofta korrelerar med händelser och insatser som utförs av specialförbanden. Noterbart är att högre mediebevakning förekommer vid särskilt signifikanta händelser, som 2008. Expressen framträdde som en av de tidningar som visade störst engagemang för ämnet och lyckades få information från insatta källor inom specialförbanden, även om detta intresse verkar ha minskat efter sammanslagningen 2011.

Vad gäller gestaltningen av specialförbanden i medierna, finns en tydlig koppling till det varierande intresset över tid. Initialt porträtterades specialförbanden som fiktiva figurer, vilket fungerade som en ram för att förstå och introducera läsarna till dessa enheter. Dock förändrades denna gestaltning allt eftersom mer information om förbanden och deras operatörer blev tillgänglig. Speciellt under mänskliggörandefasen, och under Säkerhetsfasen med DN:s reportage, observerades tydliga förändringar i hur förbanden framställdes. Framväxten av namn, livshistoria och familjer bakom den tidigare sekretessens slöja ledde till att operatörerna gestaltades som verkliga människor snarare än fiktiva karaktärer eller dödsmaskiner.

Trots denna mänskliggörande gestaltning finns det fortfarande tendenser till en slags specialförbandsdyrkan inom dagspressen, vilket framgår trots den mer realistiska framställningen av operatörerna. Gestaltningsteorin skepnad 3 varit viktig för studien. Hur dagspressen gestaltar kan få fram olika reaktioner och tolkningar som märks i faserna. Det är viktigt att fortsätta analysera och granska dessa framställningar för att förstå hur medier påverkar allmänhetens uppfattning om specialförbanden och den eventuella inverkan det har på rekrytering, militariseringen och samhällsliga perspektiv kring militära enheter.

5.3 Vidare forskning

Att studera mediabehandlingen av Försvarmakten, inklusive special- och konventionella förband, bör omfatta militära-medierelationer, politiska påverkningar och framställningen av förband. Ytterligare forskning kan inkludera olika medieformat och synen från specialförbandsoperatörer på populärkulturen. Det behövs mer forskning för att förstå dynamiken mellan specialförband och medierna samt dess påverkan på samhället.

6. Käll- och litteraturförteckning

6.1 Tryckt material

Connelly, Mark & Willcox, David R., "Are you tough enough? The image of the special forces in british popular culture, 1939-2004", *Historical journal of film, radio, and television* 25:1 (2005), s. 1–25, doi:10.1080/01439680500064918.

Crowell, Forrest S, *Navy Seals Gone Wild: Publicity, Fame, and the Loss of the Quiet Professional* (2015).

Försvarsmakten, Militärstrategisk doktrin-MSD 22 (2022).

Lindström, Anders, *Redovisning av uppdrag till Glt Anders Lindström – utreda kvarstående frågor inom delar av Specialförbanden*, HKV 2008-06-27 01 200: 65441.

Nord, Lars & Strömbäck. Jesper, *Mest spelgestaltningar och strukturell partiskhet* (2017), <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1140692/FULLTEXT01.pdf>.

Tidskriftsartiklar

Arnstad, Elmblad Katarina. ÖB skapar en verklig 'Hamilton'. *Aftonbladet*. 1997-03-24

Asplid, Åsa och Hellberg, Magnus. 28-årige Jesper sprängd till döds. *Expressen*. 2005-11-29

Asplid, Åsa och Schönstedt, Tommy. Fem år och sex offer. *Expressen*. 2010-10-17

Bergkvist, Frida. Svenska elitsoldater deltar i evakueringen. *Dagens Nyheter*. 2023-08-23

Berglund, Josefin. De har hjälpt Persbrandt till superkroppen. *Expressen*. 2012-01-09

Brännström, Leif och Ölander, Micke. Ytterst få visste att Tomas och Jesper var elitsoldater i SSG. *Expressen*. 2007-11-12

Castelius, Olle. SSG är Sveriges absoluta elittrupp. *Aftonbladet*. 2005-11-29

Ericson, Pernilla. - Min chef ville inte ha kvinnor i specialförbandet. *Aftonbladet*. 2022-03-25

Ericson Pernilla. 'Älskar att skratta så tårarna sprutar'. *Aftonbladet*. 2022-04-22
2022-04-22

Granlund, John, och Karlsson, Pär. Hemliga specialförbandet stod redo mitt under terrorattacken. *Aftonbladet*. 2017-04-20

Hansson, Viveka. Verklighetens Hamilton. Officerare tränas i hemligt förband. *Expressen*. 1997-03-25

Hedlund, Ingvar. Svenskar ska kriga mot barn. *Expressen*. 2003-06-23

Hellberg, Anders. Svensk specialstyrka framme i Tchad. *Dagens Nyheter*. 2008-02-14

Holmén, Christian och Thunborg, Peter. Dödsspelet med svenska soldater. *Expressen*. 2004-03-5

Holmén, Christian, Salihu, Diamant och Siksjö, Daniel. 17 svenskar döda i strid. *Expressen*. 2010-02-10

Holmström, Mikael. al-Qaida: Svenska soldater sköt våra krigare till döds. *Svenska Dagbladet*. 2014-01-30

Holmström, Mikael. Hemligt svenskt specialförband kan agera i Kabul. *Dagens Nyheter*. 2021-08-26

Holmström, Mikael. Frivilliga livvakter hade nyckelroll i evakueringen. *Dagens Nyheter*. 2021-08-29

Holmström, Mikael. Gäckande vittnesmål i Stigsson. *Svenska Dagbladet*. 2008-05-23

Holmström, Mikael. Specialförband samarbetade med USA i topphemlig övning. *Dagens Nyheter*. 2017-10-13

Holmström, Mikael. Svensk elitstyrka kan sändas till Mali. *Dagens Nyheter*. 2020-01-05

Holmström, Mikael. Svenska officerare dödade milismän. *Svenska Dagbladet*. 2003-11-22

Johansson, Gunnar. Svenskar i blodig strid. Fientlig milis öppnade eld i Kongo. *Expressen*. 2003-11-22

Karlsson, Karl-Johan och Ölander, Micke. ”De tränades – till rasism”. *Expressen*. 2008-04-23

Kvarnkullen, Tomas och Ölander, Micke. Svenska specialstyrkan på väg in. *Expressen*. 2011-03-24

Lagerwall, Katarina, Rosén, Hans & Hallgren, Magnus. Bråk om Sveriges insatser. *Dagens Nyheter*. 2013-01-29

Merlin, Karl. Särskilda skyddsgruppen Opererar i det dolda. *Försvarens Forum*. nr.2, 1997: S.6-8

Nilsson, Kerstin. Jag lider med deras anhöriga. *Aftonbladet*. 2010-02-08

Ohlsén Pettersson, Olle. Försvarets nya bilder på hemliga elitstyrkan. *Svenska Dagbladet*. 2016-12-27.

Okpu, Robert. Sveriges spionhögkvarter. Här sitter verklighetens Hamilton och tragglar. *Expressen*. 1998-01-31

Rothenborg ,Ole. Attackerna mot de svenska soldaterna ökade förra året. *Dagens Nyheter*. 2010-02-08

Salihu, Diamant. "Kulan träffade mitt i huvudet". *Expressen*. 2017-01-25

Stenberg, Ewa. SVERIGES HEMLIGA KRIG. *Dagens Nyheter*. 2014-01-25

Svenska Dagbladet. Extrem sekretess omger svensk elitstyrka i Afghanistan. *Svenska Dagbladet*. 2002-01-21

Svenska Dagbladet. SVERIGES HEMLIGA JÄGARSOLDATER KAN VARA PÅ PLATS I AFGHANISTAN REDAN I SLUTET AV ÅRET. *Svenska Dagbladet*. 2001-12-21

Svensson, Niklas och Andersen, Ivar. Skärm Putin. *Expressen*. 2015-11-09

Säl, Ola. Krigsherres hemliga liv skrämmer. *Svenska Dagbladet*. 2013-03-21

TT. Malijunta kräver att danska soldater lämnar - svenskar får stanna. *Aftonbladet*. 2022-01-22

TT. Snart kan svensk militär ta till våld mot civila. *Expressen*. 2005-11-01

Vent, Niclas. Med siktet på världsrekord. *Aftonbladet*. 2017-07-02

Vent, Niclas. "Jag bet itu tre tänder om nätterna och sparkade sönder foten i väggen". *Aftonbladet*. 2016-02-15

Vent, Niclas. Dog för freden. *Aftonbladet*. 2016-02-15

Victorzon, Andreas. Fånge torterad - svenskar såg på. SSG-soldat: Det var oerhört förnedrande. *Aftonbladet*. 2008-03-26

Von Essen, Ebba. Hemliga soldater sköt två danskar. *Aftonbladet*. 2008-11-07

Westin, Adam. Soldat sköt IS-ledare på rekordavstånd. *Aftonbladet*. 2018-08-13

Winiarski Michael. Svenskt elitförband hjälpte prisbelönt journalist att fly. *Dagens Nyheter*. 2021-09-03

Öbrink, Anderas. Sverige skickar hemlig elitstyrka. *Expressen*. 2001-12-20

Ölander, Micke. Elitsoldat indragen i muthärvan. *Expressen*. 2008-09-11

Ölander, Micke. Elitsoldater misstänks ha köpt sex. *Expressen*. 2008-05-06

Ölander, Micke. Hot mot svenska förbandet i Mali. *Expressen*. 2015-03-15

Ölander, Micke. Läkarna hjälpte inte till. *Expressen* 2008-04-06

Ölander, Micke. Militärerna som sågar Hamilton. *Expressen*. 2012-01-25

Ölander, Micke. Svenska soldater bevitnade tortyr. *Expressen*. 2008-03-26

Ölander, Micke. Sveriges första kvinnliga elitsoldat. *Expressen*. 2008-12-01

Ölander, Micke. Utdrags av försvaret. *Expressen*. 2009-02-10

Ölander. Micke. Nu tvingas ÖB utreda kulturen i specialförbanden. *Expressen*. 2008-04-10

Ölander Micke. Must fick inte granska officerare från SSG. *Expressen*. 2009-09-09

Ölander Micke. SSG-företag infiltrerades. *Expressen*. 2009-09-08

Ölander Micke. Öppen strid i försvaret. *Expressen*. 2008-05-08

6.2 Litteratur

Berglund, Louise, *Historikerns hantverk : om historieskrivning, teori och metod*, 1. uppl. uppl. (Lund: Studentlitteratur, 2015).

Bergman, David, *Stridens psykologi : konsten att döda och överleva*, Upplaga 1 uppl. (Lund: Studentlitteratur, 2022).

Boréus, Kristina & Bergström, Göran, *Textens mening och makt : metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Fjärde [omarbetad... uppl. (Lund: Studentlitteratur, 2018).

Eriksson, Fredrik, Ericson Wolke, Lars & Åselius, Gunnar, *Från Savolaxbrigaden till Särskilda skyddsgruppen : svenska specialoperationer och specialförband från medeltid till 1995* (Lund: Nordic Academic Press, 2022).

Nord, Lars & Strömbäck, Jesper, *Medierna och demokratin*, 2. uppl. uppl. (Lund: Studentlitteratur, 2012).

Strömbäck, Jesper, *Makt, medier och samhälle : en introduktion till politisk kommunikation*, 2. uppl. uppl. (Lund: Studentlitteratur, 2014).

Thurén, Torsten, *Källkritik*, Fjärde upplagan uppl. (Stockholm: Liber, 2019).

Turnley, Jessica Glicken., Mikha'el, Kobi. & Ben-Ari, Eyal, *Special operations forces in the 21st century : perspectives from the social sciences* (Abingdon, Oxon ; Routledge, 2018).

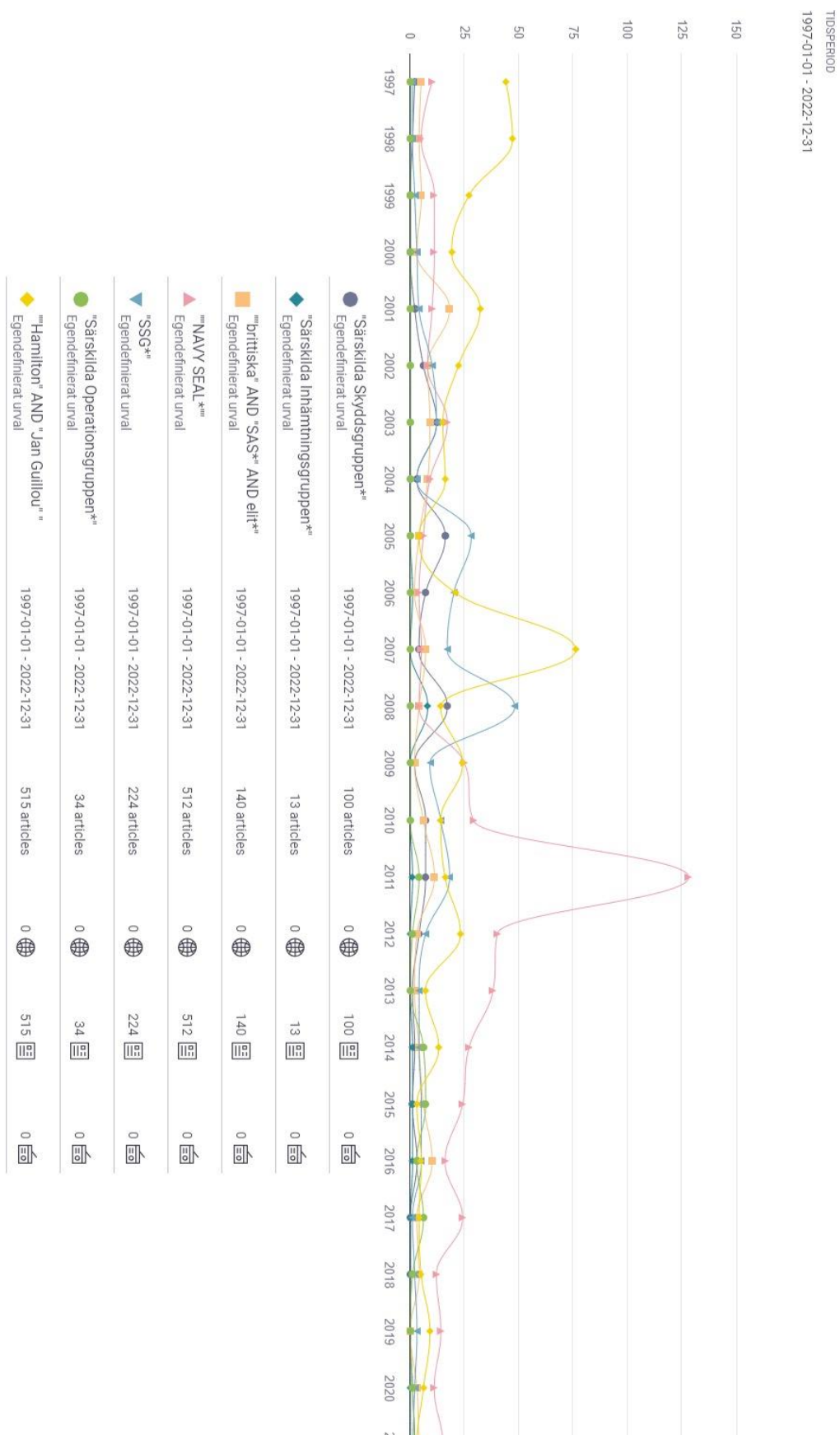
6.2 Elektroniska källor

Knaus, Christopher, *Australian special forces involved in murder of 39 Afghan civilians, war crimes report alleges | Australian military | The Guardian*, 2020-11-19, <https://www.theguardian.com/australia-news/2020/nov/19/australian-special-forces-involved-in-of-39-afghan-civilians-war-crimes-report-alleges> [hämtad 2023-11-04].

Salo, Edward, *Politicization and Pop Culture: How Public Perception of Special Operations Units Intersects with Civil-Military Relations - Modern War Institute*, 2023-11-09, <https://mwi.westpoint.edu/politicization-and-pop-culture-how-public-perception-of-special-operations-units-intersects-with-civil-military-relations/> [hämtad 2023-10-20].

7. Bilagor

Bilaga 1 – Figur 2. Sökräffar 1997 – 2022. Källa: Mediearkivet.

Bilaga 2 – Tabell 1

Tabell 1.						
Sökträffar från 1997-01-01 till 2022-12-31. Sökorden som användes är de som står i rubrikerna. Denna tabell visar alla sökträffar. Även sökträffar som ej berör svenska specialförband. Källa: <i>Mediearkivet</i>						
År	Särskilda Operationsgruppen*	Särskilda Skyddsgruppen*	Särskilda Inhämtningsgruppen*	SSG*	"svenska*" AND "elit*" AND "Specialförband*"	Totalt
1997	0	2	0	1	1	4
1998	0	1	0	1	3	5
1999	0	0	0	2	1	3
2000	0	0	0	3	0	3
2001	0	2	0	4	1	7
2002	0	6	0	10	1	17
2003	0	12	0	12	3	27
2004	0	3	0	3	1	7
2005	0	16	0	28	1	45
2006	0	7	1	20	1	29
2007	0	4	0	17	1	22
2008	0	17	8	48	15	88
2009	0	2	0	9	3	14
2010	0	7	0	14	2	23
2011	4	7	1	18	6	36
2012	1	4	0	7	6	18
2013	0	1	0	4	1	6
2014	6	2	1	4	8	21
2015	7	1	1	5	4	18
2016	3	3	1	5	2	14
2017	6	0	0	1	7	14
2018	1	0	0	2	7	10
2019	0	0	0	3	1	4
2020	1	1	0	2	3	7
2021	2	2	0	1	10	15
2022	3	0	0	0	10	13

Bilaga 3 – Tabell 2

Tabell 2.						
Sökträffar från 1997-01-01 till 2022-12-31, efter borttagningen av sökträffar som ej gäller svenska specialförband. Sökorden är de som står i rubrikerna. Källa: <i>Mediearkivet</i>						
År	Särskilda Operationsgruppen*	Särskilda Skyddsgruppen*	Särskilda Inhämtningsgruppen*	SSG*	"svenska*" AND "elit*" AND "Specialförband**"	Totalt
1997	0	2	0	1	0	3
1998	0	1	0	1	0	3
1999	0	0	0	0	0	0
2000	0	0	0	0	0	0
2001	0	1	0	3	0	4
2002	0	6	0	10	0	16
2003	0	12	0	12	3	27
2004	0	3	0	3	0	6
2005	0	15	0	25	1	41
2006	0	7	1	13	0	21
2007	0	4	0	15	1	20
2008	0	15	8	48	15	86
2009	0	2	0	6	1	9
2010	0	7	0	10	2	19
2011	4	7	1	17	3	32
2012	1	4	0	4	5	14
2013	0	1	0	0	0	1
2014	6	2	1	3	3	15
2015	7	1	1	4	4	17
2016	3	3	1	3	1	11
2017	6	0	0	1	5	12
2018	1	0	0	1	1	3
2019	0	0	0	0	0	0
2020	1	1	0	1	1	4
2021	2	1	0	1	7	11
2022	3	0	0	0	3	6